

Lexicographic Bulletin

Vol 13 (1978)

Lexicographic Bulletin

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1978

**Παρατηρήσεις αναφερόμεναι εις τὸν
σχηματισμὸν τῶν ἐπιθέτων κατὰ τὴν περιγραφὴν
προσώπων εἰς τὴν χρονογραφίαν τοῦ Μαλάλα**

Christoforos Charalambakis

doi: [10.12681/ld.41205](https://doi.org/10.12681/ld.41205)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1978

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΤΕ ΚΟΙΝΩΣ ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΜΑΤΩΝ

Λεωφόρος Συγγροῦ 129 - Β. Δίπλα 1

Διευθυντής : ΔΙΚΑΙΟΣ Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ

ACADÉMIE D'ATHÈNES
CENTRE DE RÉDACTION DU DICTIONNAIRE HISTORIQUE
DU GREC MODERNE (LANGUE COMMUNE
ET DIALECTES)

129, Bd Sygrou - 1, rue V. Dipla. Athènes

Directeur : ΔΙΚΕΟΣ Β. ΒΑΥΑΚΑΚΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
<i>Δικαίου Β. Βαγιακάκου</i> : Γλωσσικὸν φυσιογνωστικὸν ἑράνισμα	5- 20
<i>Χριστοφόρου Γ. Χαραλαμπάκη</i> : Παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐπιθέτων κατὰ τὴν περιγραφὴν προσώπων εἰς τὴν χρονογραφίαν τοῦ Μαλάλα	21- 42
<i>Ἀναστασίου Καραναστάση</i> : Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας	43- 67
<i>Ἀναστασίου Καραναστάση</i> : Ἐνδιαφέροντα φωνητικὰ καὶ μορφολογικὰ φαινόμενα τοῦ Ἰδιώματος Μαρτινιάνο τῆς Ἑλληνοφώνου περιοχῆς τοῦ Σαλέντο (Ἀπουλίας).	69- 82
<i>Δικαίου Β. Βαγιακάκου</i> : Γλωσσικὴ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1971-1977.	83-226

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΟΥ ΜΑΛΑΛΑ *

Ὁ Ἰωάννης Μαλάλας¹, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων Ἀναστασίου τοῦ Α' καὶ Ἰουστίνου τοῦ Β', ἔγραψε τὴν ἀρχαιότεραν μέχρις ἡμῶν παραδοθεῖσαν βυζαντινὴν χρονογραφίαν εἰς 18 βιβλία². Τὸ ἔργον ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς δὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς του περιπίπτει εἰς σωρείαν σφαλμάτων καὶ ἀντιθέσεων καὶ δὲν ἀκολουθεῖ μὲ συνέπειαν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι.

Ἀπὸ γλωσσικῆς ὁμως πλευρᾶς εἶναι τὸ ἔργον ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον περιέχει πλῆθος στοιχείων τῆς λαλουμένης γλώσσης τοῦ βου αἰῶνος. Ὅσον ὑπερβολικὴ καὶ ἂν χαρακτηρισθῇ, ἐν τούτοις εἶναι δικαιολογημένη ἡ σύγκρισις τῆς χρονογραφίας τοῦ Μαλάλα μετὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην³. Τὰ δύο αὐτὰ ἔργα μᾶς δίδουν μίαν σαφῆ εἰκόνα τῆς λαλουμένης γλώσσης τοῦ πρώτου καὶ ἔκτου αἰῶνος ἀντιστοιχῶς. Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου τοῦ Μαλάλα διὰ τὴν ἀπόκτησιν σαφοῦς εἰκόνας τῆς λαϊκῆς γλώσσης τοῦ βου αἰῶνος καταδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ γλῶσσα του ἔχει γίνεαι ἀντικείμενον ἐκτενουῦς ἐρεῦνης⁴.

* Ἡ παρούσα μελέτη ἐγράφη τὸ πρῶτον γερμανιστί, παρουσιασθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν σχετικοῦ μετὰ τὸν Μαλάλαν σεμιναρίου τοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1973. Τὸ ὅλον θέμα παρουσιάζεται ἐνταῦθα ὑπὸ ἐντελῶς νέαν μορφήν. Εἰς τοὺς καθηγητὰς Albrecht Dihle καὶ Hans Eideneier ἐκφράζω καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας διὰ τὸ ἐπιδειχθὲν ἐνδιαφέρον ὡς καὶ διὰ τὰς χρησίμους ὑποδείξεις των.

1. Κατὰ τὴν παράθεσιν τῶν σχετικῶν χωρίων παραπέμπομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *L. Dindorf, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*, τ. 8, Bonn 1931. Οἱ ἀριθμοὶ ὑποδηλοῦν τὴν ἀντίστοιχον σελίδα καὶ στίχον τῆς ἐκδόσεως ταύτης. Σχετικὴ μετὰ τὸν Μαλάλαν βιβλιογραφία ἔχει συγκεντρωθῆ ὑπὸ τοῦ *G. Moravcsik, Byzantinoturcica*, I, 2 ἔκδ., Βερολίνον 1958, σ. 329-334. Διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον του βλ. *K. Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Literatur*, München² 1897, σσ. 325-334. Βλ. ἐπίσης *Pauly-Wissowa, Real-encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, τ. IX, 2 1795-1799 (*Wolf*). *Der kleine Pauly*, τ. 3, Στουτγάρδη 1969, 925-926 (*H. Gärtner*).

2. Τὸ πρῶτον βιβλίον δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μαλάλα, ἐνῶ τὸ 5ον καὶ 18ον, συγκρινόμενα μετὰ τὰ ὑπόλοιπα, παρουσιάζουν γλωσσικὴν ἀνομοιογένειαν. Τὸ πέμπτον βιβλίον παρουσιάζει σωρείαν ἰωνικῶν γλωσσικῶν τύπων καθὼς ἐπίσης γλωσσικὴν συγγένειαν μετὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὴν γλῶσσαν τῆς ὁποίας μιμεῖται ὁ συγγραφεὺς του εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις. Διὰ τὸ δέκατον ὄγδον βιβλίον ἔχουν ἤδη διατυπωθῆ ὑποψαί, ἐὰν πράγματι συγγραφεὺς του εἶναι ὁ Μαλάλας.

3. Βλ. π.χ. *K. Wolf, Formenlehre*, σ. 6, ὑποσημ. 2.

4. Ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐργασία διὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ Μαλάλα, ἡ ὁποία ὁμως δὲν ὑπεισέρχεται

Μέχρι σήμερον ἔλλειπει μία σημασιολογικῆς φύσεως ἐργασία, ἡ ὁποία ὀὰ καθορίζη ἐπακριβῶς ποῖα γλωσσικὰ στοιχεῖα προέρχονται ἐκ τῆς ὀμηρικῆς, κλασσικῆς ἢ μετακλασσικῆς γλωσσικῆς παραδόσεως καὶ ποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν προφορικὸν λόγον τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφη τὸ ἔργον.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐπίσης ἡ ἐντόπισις καὶ ἐρμηνεία τῶν ξενικῶν λέξεων τὰς ὁποίας ἐν ἀφθονίᾳ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς μας. Ἐξ ἴσου σπουδαία εἶναι ἡ ἐρώτησις, κατὰ πόσον καὶ ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ Μαλάλας εἶναι δημιουργὸς νέων λέξεων ἢ ἐὰν μιμῆται ἀπλῶς τὰς πηγὰς τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος — κατὰ τρόπον ὅμως ἐντελῶς ἀναξιόπιστον — ἀναφέρει.

Γενικῆ πάντως εἶναι ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὸ ὕφος τοῦ Μαλάλα, τὸ πλῆθος τῶν γλωσσικῶν τοῦ ἰδιορρυθμιῶν, ἡ ἐκλογὴ τῶν λέξεων καὶ ἡ σύνταξις καθόλου προδίδουν συγγραφεὰ «λαϊκοῦ ἐπιπέδου» πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἀπὸ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον συνέθεσε τὸ ἔργον του, προοριζόμενον διὰ τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα, ὡς καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μητρικὴ του γλῶσσα δὲν ὑπῆρξεν ἢ ἑλληνικῆ.

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὸ κυρίως θέμα τῆς παρούσης μελέτης εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν ὀλίγοις μὲ τὸ πρόβλημα τῆς περιγραφῆς προσώπων ὡς γραμματολογικὸν εἶδος.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἀποφεύγεται κάθε λεπτομερῆς περιγραφή προσώπων¹ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρετήρησε καὶ ἐπήνεσεν ἰδιαιτέρως ὁ Δίων Χρυσόστομος². Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς περιόδου. Εἰς τοὺς παπύρους ἀντιθέτως ἐμφανίζεται ἤδη ἀρκετὰ ἐνωρὶς ἢ καταγραφὴ χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ προσώπου ἢ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος³.

Τὸ φαινόμενον τῆς παραθέσεως σωρείας ἐπιθέτων, περιγραφόντων τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα συγκεκριμένων προσώπων, παρουσιάζεται κυρίως εἰς δικογρα-

εἰς λεπτομερείας, ἐγρᾶφη ὑπὸ τοῦ *K. Wolf*, Studien zur Sprache des Malalas I. Formenlehre II. Syntax, Μόναχον 1911-1912. Βλ. καὶ τὴν κριτικὴν τοῦ *Γ. Χατζιδάκι* εἰς τὸ περιοδικὸν Indogerm. Forschungen 29 (1912), Anz. 28-29. Εὐκαιρικῶς ἠσχολήθη μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ Μαλάλα καὶ ὁ *Γ. Χατζιδάκις*, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης, Πεντηκονταετ. Ἐθν. Πανεπ. (1886-1887), ἐν Ἀθήναις 1888, σσ. 117-173. Βλ. καὶ *A. E. Μέγσ*, Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Μέρος Α', ἐν Ἀθήναις 1925, σσ. 1 1-191. *L. Merz*, Zur Flexion des Verbums bei Malalas, Pirmasens 1911 (42 σελίδες). Περιορισμένης ἐκτάσεως (1 σελίδες) εἶναι καὶ ἡ ἐργασία τοῦ *K. Weierholt*, Studien im Sprachgebrauch des Malalas, εἰς τὸ περιοδικὸν Symbolae Osloenses, Fasc. supplet. 18, Ὀσλο 1963. (Ἐνταῦθα ἐξετάζονται κυρίως ἡ χρῆσις τῶν ἀντωνυμιῶν «αὐτός, ἑαυτοῦ, αὐτοῦ, ἴδιος, ὅς, ὅστις» καθὼς ἐπίσης τὸ ἀπαρέμφατον καὶ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις). Βλ. περαιτέρω *P. Helms*, Syntaktische Untersuchungen zu Ioannes Malalas und Georgios Sphrantzes. Die konjunkionalen Nebensätze in ihrem sprachhistorischen Zusammenhang. Helikon 11-12 (1971-72), σσ. 309-338.

1. Βλ. καὶ *J. Fürst*, Untersuchungen zur Ephemeris des Diktys von Kreta, Philologus, τόμ. 61 (Λειψία 1902), σσ. 3-2, ὑπόσημ. 23 καὶ 24.

2. Ὀμιλία 21, Περὶ κάλλους, παράγρ. 16-17.

3. Βλ. τὴν Διαθήκην τοῦ Μενίππου κατὰ τὸ ἔτος 237 π.Χ. *Mahaffy*, Flinders Petrie Papyri, ἀριθμ. XVI, 1, σ. 47. Βλ. μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Πάπυρον τῆς Ὀξυρύγχου ἀριθμ. 99, 4 (σ. 161 κ.ἐξ.) τοῦ ἔτους 55 μ.Χ.

φίας ἢ εἰς ἐπίσημα «ἀστυνομικὰ ἔγγραφα» εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Πτολεμαίων. Εἰς γραμματολογικὰ κείμενα εὐρίσκομεν ἀναλόγους περιγραφὰς (ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Δικαιάρχου, τοῦ Ἰερωνύμου τοῦ Ῥοδίου καὶ τοῦ Ἀρταπάνου) κυρίως κατὰ τοὺς μετακλασσικοὺς ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους.

Κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐποχὴν παρουσιάζεται ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς περιγραφῆς προσώπων τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἀπλήν καταγραφὴν ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, ὅπως κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ στρέφεται παραλλήλως καὶ πρὸς τὴν περιγραφὴν τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐν γένει τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν προσώπου. Τοιαῦται περιγραφαὶ εὐρίσκονται εἰς τὰς βιογραφίας τοῦ Πλουτάρχου (βλ. *J. Fürst*, ἔ.ἀ. σ. 385), εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Δίωνος τοῦ Κασσίου (βλ. *J. Fürst*, ἔ.ἀ. σ. 392), εἰς τὸν «Ἡρωικὸν» τοῦ Φιλοστράτου, εἰς τινὰ ἔργα τοῦ Λουκιανοῦ κ.ἄ.¹

Λατῖνοι συγγραφεῖς ὅπως ὁ Σουητώνιος², ὁ Δάρης, ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ὁ Οὐάρρων (*Imagines*) κ.ἄ. χρησιμοποιοῦν ἀναλόγους περιγραφὰς προσώπων.

Κατὰ ταῦτα ἄστοχος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ *Dunger*³ ὅτι ἡ περιγραφή προσώπων εἶναι ἀνακάλυψις τοῦ Μαλάλα, ἄποψις τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ συμμαρτῆται ἐν μέρει καὶ ὁ *Rohde*⁴.

Ἦδη ἔχουν διατυπωθῆ ἄρκεται ὑποθέσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς πηγὰς τὰς ὁποίας χρησιμοποιοεῖ ὁ Μαλάλας⁵. Δὲν εἶναι δὲ ὀλίγαι αἱ ἔρευναι τῶν εἰδικῶν διὰ τὴν διαπίστωσιν τῶν πηγῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντλεῖ ὁ Μαλάλας τὰς περιγραφὰς προσώπων⁶.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν κατὰ πόσον καὶ ἐὰν ὁ Μαλάλας ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὰς περιγραφὰς προσώπων τοῦ Σισύφου τοῦ Κῶου ἢ τοῦ Δίκτυος δὲν δύναται νὰ δοθῆ ἰκανοποιητικὴ ἀπάντησις, καθ' ὅσον ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου τῶν δύο αὐτῶν συγγραφέων δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλῶν συμπερασμάτων. Τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον τῆς «Ἐφημερίδος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου» τοῦ Δίκτυος ἔχει χαθῆ· μέχρις ἡμῶν ἔχει παραδοθῆ μόνον ἡ λατινικὴ μετάφρασις⁷. Αἱ δὲ γνώσεις μας διὰ τὸ ἔργον τοῦ Σισύφου εἶναι ἐξ ἴσου πενιχραί.

Ὁ *J. Fürst*, ὁ ὁποῖος ἠρεύνησε μετὰ πάσης λεπτομερείας τὸ ὅλον θέμα,⁸ ὑπο-

1. Βλ. *Rohde* (ὑπόσημ. 4), σ. 162, ὑπόσημ. 1.

2. Βλ. *J. Couissin*, *Suétone physiognomoniste dans les vies des XII Césars*, εἰς *Revue des Études Latines*, τόμ. 31, Παρίσι 1954, σ. 234-256.

3. *Dictys-Septimius*, *Programm des Vitzthumschen gymnasiums*, Δρέσδη 1878, σ. 25.

4. *Der griechische Roman und seine Vorläufer*, Λειψία³ 1914, σελ. 160, ὑπόσημ. 1. Ὁ *Rohde* παραδέχεται ὅτι ἀνάλογοι περιγραφαὶ προσώπων ἀπαντῶνται ἤδη πολὺ ἐνωρίτερον, ὅμως αἱ μεμονωμέναι περιγραφαὶ προσώπων εἰς παλαιότερους τοῦ Μαλάλα συγγραφεῖς ἀπέχουν, κατὰ τὴν γνώμην του, κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν παρατηρουμένην κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ξηρὰν καταγραφὴν ἐπὶ μέρους χαρακτηρισμάτων.

5. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει συγκεκριμένας πηγὰς ὅπως π.χ. τὸν Ὀμηρον, τὸν Εὐριπίδην, τὸν Δίκτυον ἐκ Κρήτης, τὸν Σίσυφον τὸν Κῶον, τὸν Φειδάλιον τὸν Κορίνθιον κ.ἄ.

6. Βλ. *J. Fürst*, ἔ.ἀ., σ. 374 κ.ἑξ.

7. Ἐκδ. *W. Eisenhut*, Λειψία 1973.

8. *Untersuchungen zur Ephemeris des Dictys von Kreta*, *Philologus* 60 (1901), σσ.

στηρίζει κατά τρόπον πειστικόν, ὅτι αἱ περιγραφαὶ προσώπων εἰς τὴν Χρονογραφίαν τοῦ Μαλάλα εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιαι μὲ ἐκείνας τοῦ Δίκτυος. Βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Μαλάλας εἶχε περισσοτέρας πηγὰς ὑπ' ὄψιν, φαίνεται δὲ νὰ εἶχε μελετήσῃ καὶ τὰς Ἀποκρύφους Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὰς ὁποίας συναντῶμεν ἀναλόγους περιγραφὰς προσώπων¹.

Ἀνεξαρτήτως τῶν πηγῶν τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ, εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Μαλάλας ἔδωσε νέαν μορφήν εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν προσώπων μὲ τὴν ιδιορρυθμίαν ἢ ὁποία τὸν διακρίνει καὶ μὲ τὴν σωρείαν ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα μέχρι καταχρήσεως χρησιμοποιεῖ. Δὲν ἀρκεῖται δὲ μόνον εἰς περιγραφὰς τῶν ἡρώων τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλὰ ἐπεκτείνει ταύτας καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ κυρίως εἰς τοὺς ῥωμαίους αὐτοκράτορας².

Ἀναλόγους περιγραφὰς εὐρίσκομεν ὡσαύτως εἰς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἔχουν ὡς πρότυπὸν τῶν τὸν Μαλάλαν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἰσαάκιος Πορφυρογέννητος³ μιμεῖται τὸν Μαλάλαν καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας τὸν Δίκτυον⁴. Ὁ Τζέτζης⁵ πάλιν εἶχε προφανῶς ὑπ' ὄψιν τοὺς τὸν Μαλάλαν καὶ ὄχι τὸν Ἰσαάκιον⁶.

Εἰς τὴν «Σύνοψιν ἱστοριῶν» τοῦ Γεωργίου Κεδρηνοῦ⁷, τὴν «Σύνοψιν ἱστορικὴν»

229-260. Αὐτόθι τ. 61 (1902), σσ. 374-440. Ἀνάτυπον τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον *Die Literarische Porträtsmanier im Bereich des griechisch-römischen Schrifttums*, Λειψία 1903.

1. Ὁ ἴδιος ὁ Μαλάλας 255, 10/11 ἀναφέρει ὡς πηγὴν τοῦ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Εἰς τὰς «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης» (ἐκδ. *M. Bonnet - R. A. Lipsius*, *Acta apostolorum apocrypha*, τόμ. 1, Λειψία 1911, σ. 237, 6 κ.ἐξ.) εὐρίσκεται ἡ ἀκόλουθος περιγραφή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: . . . εἶδεν δὲ τὸν Παῦλον ἐρχόμενον, ἄνδρα μικρὸν τῷ μεγέθει, φιλὸν τῇ κεφαλῇ, ἀγκύλον ταῖς κνήμαις, εὐεκτικόν, σύνοφρον, μικρῶς ἐπίρονον, χάριτος πλήρη. Σύγκρ. Μαλάλας 257, 5-9.

2. Περιγραφὰι προσώπων ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἀκόλουθους σελίδας: 88, 91, 100, 101, 103-106, 219, 225, 232, 243, 246, 250, 256, 257, 258, 259, 262, 267, 269, 277. 2 0-2 3, 290, 291, 295, 298, 299, 301-304, 306, 311-314, 316, 325, 342, 349, 354, 367, 392, 410, 425.

3. Περὶ τῶν καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ περὶ ἰδιότητος καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν Τροίᾳ Ἑλλήνων τε καὶ Τρώων, εἰς τὴν ἐκδοσιν *H. Hinck*, *Polemonis Declamationes*, Λειψία 1873, σ. 57 κ.ἐξ. Διὰ τὰς περιγραφὰς προσώπων βλ. σσ. 80-87.

4. Βλ. *C. Wagener*, *Beitrag zu Dares Phrygius*, *Philologus* 38 (1879), σελ. 109 καὶ *J. Fürst*, ἔ.ἀ., σ. 240 κ.ἐξ.

5. Περιγραφὰι προσώπων εὐρίσκονται εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους, κατὰ τὴν ἐκδ. *I. Bekker*, *Berolinson* 1816: Τὰ πρὸ Ὀμήρου: 125 κ.ἐξ., 224-225, 353, 355, 393. Τὰ Ὀμήρου: 266 κ.ἐξ. Τὰ μεθ' Ὀμηρον: 363 κ.ἐξ., 366, 363, 370, 373, 376, 373, 3 0, 3 2, 470, 475, 477, 493, 505, 580, 654, 658, 660, 662, 666, 663, 672 κ.ἐξ.

6. Ὁ *E. Patzig*, *Dictys Cretensis*, *Byzantinische Zeitschrift* 1 (1892), σ. 139 ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ὕλικόν τοῦ Δίκτυος, τὸ ἀπαντῶμενον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, εὐρίσκεται εἰς τοὺς δύο ἀρχαιοτέρους χρονογράφους, τὸν Μαλάλαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀντλεῖ ὁ Ἰσαάκιος Πορφυρογέννητος, καὶ τὸν Ἰωάννην Ἀντιοχέα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀντλοῦν τὰς περιγραφὰς προσώπων ὁ *K. Μανχσῆς* καὶ ὁ Τζέτζης.

7. Ἐκδ. *I. Bekker*, *GSHB* 23, 1-2, Βόννη 1833-39. Διὰ περιγραφὰς προσώπων βλ. τ. 1, σ. 45, 10. 217, 20 κ. ἐξ., 638, 5. 691, 10. 700, 23/24.

τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ¹ καὶ εἰς τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν ἀπαντῶνται ἀνάλογοι περιγραφαὶ προσώπων εἰς περιορισμένην ὅμως κλίμακα.

Ἴδου δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα περιγραφῆς προσώπων : Μαλάλας, 106, 3 κ.έξ. : *Αἰνείας κονδοειδῆς, παχύς, εὐστηθος, ἰσχυρός, πυρράκης, πλατόψις, εὐρινος, λευκός, ἀναφάλας, εὐπώγων*².

Ἰσαάκιος 86, 3 κ.έξ. : *Ὁ Αἰνείας παχύς, εὐστηθος, ἰσχυρός, πυρράκης, πλατύψις, εὐριν, λευκόχρους, εὐπώγων, γλαυκός, νουνεχής, φρόνιμος, εὐσεβής.*

Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὀμηρον στίχ. 378 κ.έξ. : *Αἰνείας δ' ἄρα βαιός, ἀτὰρ παχύς, εὐστηθος πέλε | γλαυκός, λευκόχρους, ἀναφάλας, εὐρυμέτωπος.*

Μαλάλας 106, 14 κ.έξ. : *Κασσάνδρα κονδοειδῆς, στρογγυλόψις, λευκή, ἀνδροειδῆς τὴν πλάσιν, εὐρινος, εὐόφθαλμος, μελάγκορος, ὑπόξανθος, οὐλη, εὐτράχηλος, ὀγκόμασθος, ἥσυχος, εὐγενής, ἱερατική, μάντις ἀκριβῆς καὶ τὰ πάντα προλέγουσα, ἀσκητική, παρθένος.*

Ἰσαάκιος 86, 19 κ.έξ. : *Ἡ Κασσάνδρα, σύνευνος οὐδενός, κονδή, στρογγυλοπρόσωπος, λευκή, πάνυ ἀνδρώδης τὴν πλάσιν, εὐριν, εὐόφθαλμος, μελάγκορος, ὑπόξανθος, καρηκομῶσα, οὐλη, εὐτράχηλος, ὀγκόμασθος, μικρόπους, ἥσυχος, εὐγενής, ἱερατική, μάντις ἀκριβῆς, παρθένος ἀγνή καὶ πάντα προλέγουσα.*

Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὀμηρον, στίχ. 370 κ.έξ. : *Κασσάνδρη δ' ἄρ' ἔην βαιὴ δέμας, ἀνδρόμοιος, | λευκότερη γλάγεος· περιηγέας εἶχεν ὀπωπᾶς, | ὀγκώδεις δ' ἔχε μαστούς· μικρόπος, ἥσυχος ἦεν.*

Ὅπως δύναται τις νὰ ἴδῃ πρόκειται περὶ ἀπλῆς καταγραφῆς κυρίως μεμονωμένων μερῶν τοῦ σώματος. Ὅπως ἰδιάζουσα εἶναι ἢ κατ' ἀσύνδετον τρόπον³ παράθεσις σωρείας ἐπιθέτων, χαρακτηριζόντων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόσωπον. Ὁ τρόπος παράθεσεως τῶν ἐπιθέτων μαρτυρεῖ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν λαϊκὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔργου τοῦ Μαλάλα. Συγγραφεῖς μὲ λογοτεχνικὰς ἀξιώσεις θὰ ἀπέφευγον ἀσφαλῶς τὴν ἄχαριν καταγραφὴν τόσων ἐπιθέτων, φαινόμενον τὸ ὅποῖον, ὅσον καὶ ἂν παρουσιάζεσθαι εἰς προγενεστέρως τοῦ Μαλάλα ἐποχᾶς, μᾶς δίδει ἐν τούτοις μίαν ἐνδεικτικὴν εἰκόνα τοῦ «ἀνόστου ὕφους» τῶν Βυζαντινῶν, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Rohde, ἔ.ἀ.

Τὸ κύριον μέρος τῆς παρούσης ἐργασίας ἀποτελεῖ ἡ ἐξέτασις τοῦ σχηματισμοῦ τῶν εἰς τὰς περιγραφὰς προσώπων ἀπαντωμένων ἐπιθέτων.

1. Ἐκδ. I. Bekker, GSHB 28, Βόννη 1837. Βλ. στίχ. 1157 κ.έξ., 2225-2226, 5241-5242, 5703 κ.έξ., 6077-78, 6465 κ.έξ. Διὰ περιγραφὰς μὴ ἀναφερομένας εἰς ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα βλ. π.χ. στίχ. 5744-45 καὶ 6517-18.

2. Εἰς τὴν ἐκδ. Dindorf ἔπεται : *Γλαῦκος ἰσχυρός, φρόνιμος, εὐσεβής.* Ὁ F. Meister προτείνει *γλαυκός* ἀντὶ *Γλαῦκος* δὲν παρετήρησεν ὅμως ὅτι τὸ ἐπίθετον ἰσχυρός ἐμφανίζεται τότε δύο φορές. Ὁ C. Wagener, ἔ.ἀ., σ. 105, ὑποσ. 12 δέχεται τὴν διόρθωσιν τοῦ Meister προτείνει ὅμως νὰ γραφῆ ἀντὶ *ἰσχυρός νουνεχής*, ἐπίθετον τὸ ὅποῖον χρησιμοποιοεῖ ὁ Ἰσαάκιος.

3. Σπανίως ἀπαντᾶται σύνδεσις δύο ἐπιθέτων δι' ἐνός καὶ κατὰ κανόνα δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκάστοτε περιγραφῆς : 88, 20 : *σώφρων καὶ ἥσυχος.* 105, 11 : *φοβερός πολεμιστῆς καὶ βαρύνωνος.* 256, 7/δ : *φθεγγόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁγίου καὶ θαυματοργῶν.* 295, 13 : *εὐμήκης καὶ εὐσθενής.* 306, 12 : *μεγαλόφυχος πάνυ καὶ φιλοκτίστης.*

Κατ' ἀρχὴν διακρίνομεν δύο μεγάλας κατηγορίας ἐπιθέτων :

1. Ἀπλᾶ ἐπίθετα :

1.1. Μὲ τὴν κατάληξιν -ος, η, ο : ἀγαθός, γλαυκός, γοργός, δειλός, ἥσυχος, ἱερός, καλός, λεπτός, λευκός, μακρός, ξανθός, οὔλος, πυρρός, σιμός, σκνιφός, σπανός, στραβός, ὑπερήφανος, φαλακρός, χριστιανός, ψελλός.

1.2. -ρός : ἰσχυρός.

1.3. -ηρός : τολμηρός.

1.4. -ύς, εἶα, ὕ : γλυκύς, παχύς, πλατύς.

1.5. -ικός, ή, όν : ἀσκητικός, ἠθικός, ἱερατικός, μανικός, μυστικός.

1.6. -ειος, εἶα, ον : τέλειος.

1.7. -ιος : δόλιος, καθάριος, πολιός.

1.8. -ιμος : φρόνιμος.

1.9. -αῖος, αἶα, ον : γενναῖος, ὠραῖος.

1.10. -ίλος : ὀργίλος.

1.11. -άκης (-ακής) : πυθόακης, πυθόακής.

1.12. -ίτης : γενηίτης.

1.13. ακ-ινός : λεπτακινός.

1.14. -αξ : δρόμαξ.

1.15. -ς : μέγας.

Ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἐπιθέτων ἀπαντῶνται ἀρκετὰ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Τὸ ἐπίθετον π.χ. ἀγαθός εἰς τὸν Ὅμηρον σημαίνει, ὅταν ἀναφέρεται εἰς πρόσωπα, «τὸν ἔχοντα σωματικὴν δύναμιν», «τὸν ἀνδρεῖον», ἔχει ὅμως καὶ τὴν συνήθη σήμερον σημασίαν «ἐνάρητος, χρηστός»¹.

Τὸ ἐπίθετον καλός ἐν τῇ ἐννοίᾳ «ὠραῖος», «ἐμφανίσιμος» εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὴν Ἰλιάδα 21.108 : καλός τε μέγας τε. Κατὰ τὴν περιγραφὴν μὴ σωματικῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς παράλληλα ὁμηρικὰ χωρία :

Μαλ. 104, 5 : Φιλοκτῆτης τοξότης εὔστοχος (Ἰσαάκιος 83, 15/16 : εὔστοχος τοξότης). Πβ. Ὅμ. Ἰλ. 2.718.

Μαλ. 105, 5 (σύγκρ. Ἰσαάκιος 84, 21/22) : Κάλχας οἰωνοσκόπος ἄριστος = Ὅμ. Ἰλ. 1.69.

Μαλ. 105, 12 : Ἐκτωρ . . . πολεμιστῆς καὶ βαρύφωνος. Βαρύφωνος χρησιμοποιεῖται προφανῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ «βοὴν ἀγαθός» (Πβ. Ἰλ. 13.123). Ἰσαάκιος 87, 18 : Ἐκτωρ . . . ἐν πολέμῳ βαρύφωνος. Τζέτζης, Τὰ Ὅμηρου 267 : ὀβριμόφωνος.

Θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένον νὰ διίδωμεν εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἔστω καὶ ἕκτη τῆς ὁμηρομαθείας τοῦ Μαλάλα παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὡς πηγὴν τοῦ τὸν Ὅμηρον². Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα :

Τὸ ἐπίθετον λεπτακινός (καὶ ὄχι λεπτανικός ὅπως ἀναγράφει ὁ Lampe) χα-

1. Br. Snell - H. J. Mette κ.ἄ., Lexikon des frühgriechischen Epos, Göttingen 1955 κ.ἑξ., βλ. λ.

2. Βλ. 24, 14. 117, 16. 119, 23. 132, 21. 143, 21.

ρακτηρίζεται ὡς ποιητικὴ λέξις (σύγκρ. λεπταλέος). Ἡ λέξις ἀπαντᾶται σπανίως. Εἰς δίστιχον τῆς Ἀνθολογίας Παλατίνης (11.102), ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἀμμιανὸν ἢ τὸν Νίκαρχον, ἀναγιγνώσκωμεν : ὁ λεπτακινὸς Διοδώρος. Ὁ Φρόνιχος ὁ Ἀράβιος¹ ἐρμηνεύει τὴν λέξιν λεπτακινόν : οἶον ἀκριβὲς καὶ ἐπὶ λεπτὸν πεφροτισμένον. Ὁ Bechtel² ὑποθέτει ὅτι ἡ λέξις ἐσχηματίσθη ἐξ ἐνὸς *λέπταξ τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς ὑποκοριστικὸν τῆς λ. λεπτός.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐλλείπουν ἀνάλογοι σχηματισμοί. Ἐνταῦθα ἀνήκουν μόνον τὰ ἐπίθετα φυζακινός (Ὁμ. Ἰλ. 13.102) καὶ νορθακινός. Νορθακινοὶ ὡς γλῶσσα παρ' Ἡσυχίῳ = ἀσθενεῖς.

δρομάξ : Εἰς τὰ γνωστὰ Λεξικά ἀναφέρονται διὰ τὴν λέξιν ταύτην μόνον δύο παραδείγματα. Τὸ ἔν, Γεωπονικά 16,22,7, εἶναι ἀμφίβολον, καθ' ὅσον μόνον δύο χειρόγραφα παραδίδουν τὴν γραφὴν αὐτήν. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ H. Beckh, Λειψία 1895, ἀναγιγνώσκωμεν : εἶδον δὲ φησὶ δρομάδας καμήλους (καὶ οὐχὶ δρομάκας)³. Εἰς τὸν Μαλάλαν ἀντιθέτως παραδίδεται σαφῶς ἡ λέξις, δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ εἶναι καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς. Ἡ προσπάθεια ἀνευρέσεως παρομοίων σχηματισμῶν ἀπέβη ἄκαρπος. Ἐνταῦθα δύναται νὰ ἀναφερθῇ μόνον τὸ οὐσιαστικὸν παραδρομάξ (εἶδος ἐπενδύτου), ἀπαντώμενον εἰς τὸν Πάπυρον τῆς Ὁξυρύγχου 1346 τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. Οἱ μεταγενέστεροι μιμηταὶ τοῦ Μαλάλα ἀποφεύγουν τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν τοῦ Τρωίλου. Ὁ Ἰσαάκιος, 85, 21, παραλείπει ἐντελῶς τὸν χαρακτηρισμὸν, ἐνῶ ὁ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὁμηρον 382, γράφει ἀντὶ δρομάξ, ὠκύς. (Βλ. Αὐτόθι 473 : Ἀχιλλεύς : ἐν δὲ δρομοῖσι ποδάρκης. Ἰσαάκιος 81, 6 : τοὺς πόδας ὠκύς).

Ἡ λέξις γενηίτης ἀπαντᾶται ἅπαξ εἰς τὸν Μαλάλαν. Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς λ. γενειήτης (ἰων. τύπος τοῦ γενειάτης), εὕρισκομένης ἤδη εἰς τὸν Θεόκριτον 17, 33 : γενειήταν Διὸς υἱόν.

Εὐκαιρικῶς ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ λ. τρακταῖστος χρησιμοποιεῖται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μαλάλα (314, 11). Τὸ ρῆμα τρακταῖζω (σύγκρ. λατ. tractare) ἐμφανίζεται τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν (βλ. Μαλ. 305, 3). Καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ τρακτευτοῦ μᾶς εἶναι γνωστὸν μόλις τὸν 6ον αἰ. (βλ. Μαλ. 400, 13).

2. Σύνθετα ἐπίθετα :

2.1. Ἀποτελούμενα ἐκ δύο ὀνοματικῶν τύπων :

2.1.1. Διὰ τὴν γενικὴν περιγραφὴν τοῦ προσώπου χρησιμοποιεῖται πλῆθος ἐπιθέτων :

Ἀνθηροπρόσωπος : Τὸ ἐπίθετον χρησιμοποιεῖ μόνον ὁ Μαλάλας. Βλ. Κεδρηνός τόμ. 1, σ. 688, 7 : (Τιβέριος) τὸ πρόσωπον ἀνθηρός.

Λεπτοχαρακτήριος : Ἡ λέξις δὲν ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ Μαλάλα, ἡ δὲ χρῆσις

1. Σοφιστικὴ προπαρασκευή, ἔκδ. Ioannes de Borries, Λειψία 1911, σ. 85, 17.

2. Lexilogus zu Homer, Halle 1914, σ. 330.

3. Τὸ ἐπίθετον δρομάς ἀναφέρεται συνήθως εἰς τὴν κάμηλον. Γνωστὸν εἶναι ἐπίσης τὸ σύνθετον δρομοκάμηλος (βλ. Lampe). Ὁ ἴδιος ὁ Μαλάλας (300, 12 καὶ 435, 14) χρησιμοποιεῖ τὴν ἀσυνήθη ἔκφρασιν δρομωνάριος κάμηλος.

της είναι αρκετά περιορισμένη. Βλ. Πασχάλιον Χρονικόν Migne PG 92. 793D. Καί τὸ ἄπαξ λεγόμενον μακροχαράκτηρος φαίνεται νὰ εἶναι δημιούργημα τοῦ Μαλάλα¹. Εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν τῆς Ἀνδρομάχης χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰσαάκιος (86, 16) τὸ ἐπίθ. μακροπρόσωπος. Κατὰ ταῦτα εἶναι δικαιολογημένη ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Μαλάλας χρησιμοποιεῖ τὴν λ. «χαράκτηρ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ «πρόσωπον». Λεπτοχαράκτηρος σημαίνει ἐπομένως ὅ,τι καὶ ἡ λ. λεπτοπρόσωπος (βλ. Ἰσαάκιος 87, 3). Εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἀπαντᾶται, ὡς γνωστόν, μέγας ἀριθμὸς ἐπιθέτων ἐχόντων ὡς δεύτερον συνθετικὸν τὸν τύπον -πρόσωπος².

Τὰς λέξεις «χαράκτηρ» καὶ «ὄψις» χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς μας εἰς σύνθετα ὡς συνώνυμα : Μάκροψις (ἢ μακρόψις) ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν Μαλάλαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀντιγράφουν ἀπλῶς τὴν λέξιν ὁ Ἰσαάκιος (83, 19 καὶ 85, 26) καὶ ὁ Τζέτζης (Τὰ μεθ' Ὁμηρον 369. 659. 665). Ἀντὶ μάκροψις χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰσαάκιος εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀνδρομάχης τὸ ἐπίθ. μακροπρόσωπος (86, 16/17). Ὡς ἄπαξ λεγόμενον, κατ' ἀνάλογον τρόπον σχηματισθὲν, χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον ξήροψις. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μαλάλαν οὐδεὶς μεταγενέστερος συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν αὐτήν.

Τὸ ἐπίθ. πλάτοψις (ἢ πλατόψις), (πλατύοψις, Ἰσαάκιος 85, 15 καὶ 86, 4) ἐν τῇ ἐννοίᾳ «πλατυπρόσωπος» χρησιμοποιεῖ κατ' ἐπανάληψιν ὁ Μαλάλας καθὼς ἐπίσης τοὺς ἀναλόγους σχηματισμοὺς στρογγύλοψις (βλ. καὶ Ἰσαάκιος 84, 1) ἢ στρογγυλόψις = στρογγυλοπρόσωπος. Τὸ ἐπίθ. στρογγυλοπρόσωπος χρησιμοποιεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, Περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν Α 495α 2/3. Βλ. καὶ Ψευδο-Ἀριστοτ., Φυσιогν. 807b 33, εὐρίσκεται δὲ κατ' ἐπανάληψιν εἰς παπύρους τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς (βλ. Λεξ. Priesigke). Τὸ ἐπίθ. χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Ἰσαάκιος 86, 20 κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Κασσάνδρας. Ὁ Κεδρηνὸς ἀντιθέτως (βλ. τ. 1 σ. 691, 11) χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκφρασιν : στρογγύλην ἔχων τὴν ὄψιν (Μαυρίκιος).

2.1.2. Ἡ ρῖς λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει ἀποτελεῖ βασικὸν διακριτικὸν γνώρισμα μεταξὺ τῶν ἀτόμων. Ὁ Μαλάλας χρησιμοποιεῖ κατ' ἐπανάληψιν ἐπίθε α με δεύτερον συνθετικὸν τὴν λ. ρῖνα³.

Ἀγκυλόρινος : ὁ ἔχων ρῖνα ἀγκύλην, κοιν. «καμπουρομύτης».

Καμπυλόρινος : Ὁ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὁμηρον 381, προτιμᾷ τὴν ἔκφρασιν : ρῖνα φέρων καμπύλην. Τὰ ἐπίθ. ἀγκυλόρινος καὶ καμπυλόρινος εἶναι συνώνυμα. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀντήνορος χρησιμοποιεῖ ὁ Μαλάλας (106, 7) τὸ ἐπίθ. ἀγκυλόρινος, ἐνῶ ὁ Ἰσαάκιος διὰ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τὴν λέξιν καμπυλόρινον (86, 7).

Λεπτόρινος = ὁ ἔχων λεπτὴν ρῖνα.

Μακρόρινος : Ὁ Ἰσαάκιος (81, 6 καὶ 85, 9) μεταχειρίζεται τὴν λ. μακρόρινον

1. Οἱ μιμηταὶ τοῦ Μαλάλα δὲν χρησιμοποιοῦν ἐπίθετα με δεύτερον συνθετικὸν τὴν λέξιν -χαράκτηρος. Μόνον ὁ Ἰσαάκιος χρησιμοποιεῖ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀντήνορος τὸ ἐπίθετον λευκοχαράκτηρος, (6, 7/) ἴσως ὁμοῦς πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς λεπτοχαράκτηρος.

2. Βλ. Γ. Κουρμούλη, Ἀντίστροφον λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, Ἀθήναι 1967, σ. 502-503.

3. Ὁ σ. εἰς τὰ σύνθετα χρησιμοποιεῖ τὴν γραφὴν δι' ἑνὸς ρ. Ἐπίθετα με τὴν κατάληξιν -μύτης ἀπαντῶνται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν νεοελληνικὴν. Βλ. Γ. Κουρμούλη, ἔ.δ., σελ. 296.

καθώς επίσης και ὁ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὁμηρον 374. Οὗτος χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν τύπον *μακρόρρις* (Τὰ μεθ' Ὁμηρον 363. 472. 478).

Παχύρριος: Ὁ τύπος *παχύριν* (ὀρθώτερον *παχύρριν*) ἀπαντᾶται εἰς παπύρους τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς¹. *Παχύρριος* ὡς χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τοῦ προσώπου ἀπαντᾶται εἰς Ἀδαμαντ. Σοφιστ., Φυσιογνωμονικῶν Β (βλ. ἐκδ. R. Förster, τ. 1 σ. 413, 10).

Στρεβλόρριος: Εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν προτιμᾷ ὁ Ἰσαάκιος (83, 8) τὸν τύπον *στρεβλόρριος* ὁ δὲ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὁμηρον 663 τὴν λ. *στρεβλόρριν*.

Γρυπόρυγχος: Ὁ ἔχων γρυπὸν ρύγχος, γαμψὴν ρῖνα. Τὸ ἐπίθ. χρησιμοποιεῖ μόνον ὁ Μαλάλας². Ὁ Ἀριστοτέλης ἀντιθέτως χρησιμοποιεῖ περιφραστικὸν τύπον μὲ τὸ ρῆμα ἔχω. Βλ. Ψευδο-Ἀριστοτ., Φυσιogn. 811α 36 (R. Förster, ἔ.ἀ. τ. 1 σ. 66, 9): οἱ δὲ γρυπὴν (sc. ῥῖνα) ἔχοντες. Ἀντὶ γρυπόρυγχος θὰ ἀνέμενέ τις τὴν λ. «γρυπόρριος». Ἡ ἤδη προταθεῖσα γραφὴ γρυπώνυχος δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πιθανή³.

Μικρόσιμος: ὁ ἔχων μικρὰν σιμὴν ρῖνα (συγκρ. *ὑπόσιμος*). Τὸ σύνθετον, προφανῶς κατασκευάσμα τοῦ Μαλάλα, χρησιμοποιοῦμενον μόνον μίαν φοράν, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς βαρβαρισμός. Εἰς τὴν αὐτὴν περιγραφὴν τῆς Πολυξένης εὐρίσκονται τὰ ἐπίθετα *εὐρριος* καὶ *μικρόσιμος*! Εἰς τὰς ἀντιστοίχους περιγραφὰς τοῦ Ἰσαακίου καὶ τοῦ Τζέτζη δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου.

Σημειωτέον ὅτι τὰ μὲ δεύτερον συνθετικὸν *-ριος* ἐπίθετα δὲν ἀπαντῶνται πρὸ τοῦ Μαλάλα, ἀν ἐξαιρέσωμεν τὴν λ. *παχύρριος*. Αἱ μεταγενέστεραι γραφαὶ *-ρῖριν* μαρτυροῦν ὅτι ἡ κατάληξις *-ριος* ἴσχυεν ὡς δημώδης τύπος, δι' ὃ καὶ ἀποφεύγεται ἡ χρῆσις τῆς.

2.1.3. Μεγάλην σημασίαν ἀποδίδει ὁ Μαλάλας εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὀφθαλμῶν ὡς τοῦ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικοῦ γνωρίσματος τοῦ προσώπου⁴.

Τὰ ἐπίθετα *γλαυκόφθαλμος*, *μεγαλόφθαλμος*⁵ καὶ *μικρόφθαλμος*⁶ εἶναι γνωστὰ πολὺ πρὸ τοῦ Μαλάλα. Ἀντιθέτως τὸ ἐπίθ. *μελάγκορος* χρησιμοποιεῖ μόνον ὁ Μαλάλας καὶ ὁ Ἰσαάκιος (83, 7). Τὸ καὶ σήμερον εὐχρηστον *μελανόφθαλμος*⁷ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξήγησις τοῦ ἀχρήστου *μελάγκορος*⁸.

2.1.4. Τὸ ἐπίθ. *ξάνθοφρυς* (σύγκρ. Ἰσαάκιος 83, 23) δὲν ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ Μαλάλα, ὁ ἴδιος δὲ χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν μόνον μίαν φοράν.

1. Βλ. Παπ. Περ. 3, σ. 13 (τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.).

2. Δι' ἀναλόγους συνθέσεις εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν, βλ. Γ. Κουρμούλη, ἔ.ἀ., σ. 558.

3. Βλ. τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σελ. 570 τῆς ἐκδ. Dindorf.

4. Βλ. «ὀφθαλμός» εἰς τὸν πίνακα λέξεων τῆς ἐκδ. Förster, τόμ. 2, σ. 409 ὡς καὶ τὰ ἀντίστοιχα νεοελληνικὰ ἐπίθ. εἰς *-οφθαλμος* καὶ *-ματης*. Κουρμούλης, ἔ.ἀ., σ. 448 καὶ 2.1-2.2 ἀντιστοίχως.

5. Βλ. π.χ. Ψευδο-Ἀριστοτ., Φυσιogn. 811b 20. Παραδείγματα ἐκ παπύρων βλ. εἰς τὸ Λεξ. τοῦ Preisigke.

6. Ἰπποκρ., Ἐπιδ. 6, 7, 1: *μεγαλόφθαλμοι δὲ μᾶλλον, καὶ οὐ μικρόφθαλμοι*.

7. Βλ. Ἰπποκρ., Ἐπιδ. 1, 19.

8. Σύγκρ. Ἰσαάκιος 83, 7, κριτικὸν ὑπόμνημα.

2.1.5. Τὸ στόμα ὡς δεύτερον συνθετικόν: Τὸ ἐπίθετον *μεγαλόστομος* χρησιμοποιεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, *Περὶ ζῴων μορίων* Γ 662α 25. Ἡ λέξις *στρεβλόστομος* ἀντιθέτως ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἰδιορρυθμίας τοῦ Μαλάλα. Ὁ ἴδιος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν μόνον μίαν φοράν, ἐνῶ οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπίθετον.

2.1.6. Τὰ χεῖλη ὡς δεύτερον συνθετικόν: Ἡ λ. *παχύχειλος* ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ Μαλάλα (βλ. Liddell-Scott-Jones), ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης, *Ἱστορ. ζῴων* 528α 29, χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπίθ. *παχυχειλής*. Τὸ ἐπίθ. *ἀνθηρόχειλος* εὐρίσκεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Μαλάλαν ὡς ἄπαξ λεγόμενον. Τὴν λ. ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἰσαάκιος εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν τῆς Πολυζένης (87, 4). Ὁ Τζέτζης, *Τὰ μεθ' Ὀμηρον* 506, περιγράφει τὴν Πολυζένην ὡς *ἀνθηρόχειλον*¹.

2.1.7. Περιγραφή τοῦ πῶγωνος: Τὸ ὑπὸ τοῦ Μαλάλα κατ' ἐπανάληψιν χρησιμοποιούμενον ἐπίθετον *δασυπῶγων* εἶναι ἤδη γνωστόν². Ἀντιθέτως τὰ σύνθετα *μεγαλοπῶγων* καὶ *τελειοπῶγων* εὐρίσκονται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Μαλάλαν ὡς ἄπαξ λεγόμενα. Ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Τζέτζης δὲν χρησιμοποιοῦν τὰ ἐν λόγῳ ἐπίθετα³.

2.1.8. Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς περιγραφὰς προσώπων γίνεται λόγος περὶ τῆς κόμης τοῦ περιγραφομένου ἀτόμου. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν χρησιμοποιεῖ ὁ Μαλάλας τὰ ἀκόλουθα σύνθετα ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα, γνωστὰ ἤδη πολὺ ἐνωρίτερον, δὲν παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον: *ξανθόκομος*, *μελάνθριξ*, *οὐλόθριξ*, *πολύθριξ*, *πυρρόθριξ*, *ὀλοπόλιος*.

Τὸ ἐπίθ. *κονδόθριξ* χρησιμοποιεῖ διὰ πρώτην φοράν ὁ Μαλάλας. Βλ. καὶ Τζέτζης, *Τὰ μεθ' Ὀμηρον* 661.

2.1.9. Ἐπίθετα ἔχοντα ὡς δεύτερον συνθετικόν τὴν λ. *μασθος*: *Καλλίμασθος*⁴, *μικρόμασθος*⁵ καὶ *ὀγκόμασθος*⁶ χρησιμοποιοῦνται μόνον μίαν φοράν, πρόκειται δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ συνθέσεων τοῦ Μαλάλα (βλ. καὶ τὴν λ. *κατάμασθος*, 50,16).

2.1.10. *Μικρόπους*: Τὸ ἐπίθετον φαίνεται ὅτι ἔχει διαφύγει μέχρι σήμερον τῆς προσοχῆς τῶν λεξικογράφων. Εἰς τὰ λεξικά τῶν Liddell-Scott-Jones καὶ τοῦ Δημητράκου ἀναφέρεται μόνον ἐν παράδειγμα ἀπὸ τὸν Εὐστάθιον (1502. 26: *ἀλλ' ὡς ὀλιγόποδες ἦτοι μικρόποδες*), ἐνῶ τὰ λεξικά τοῦ Lampe καὶ τοῦ Sophocles ἀγνοοῦν πλήρως τὴν λέξιν. Τὸ ἐπίθετον χρησιμοποιεῖ διὰ πρώτην φοράν ὁ Μαλάλας

1. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς λ. βλ. W. Krogmann, Gr. ἄνθρωπος, Glotta 23, 1935, 224. Ἴσως πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ εἰς τὸν Μαλάλαν ἡ γραφή *ἀνθηρόχειλος* = «mit vollen Lippen» καὶ ὄχι *ἀνθηρόχειλος* = «mit blühenden Lippen».

2. Βλ. Liddell-Scott-Jones. Σύγγρα. Ἰσαάκιος 80, 22. 81, 1. 83, 18. Τζέτζης, *Τὰ μεθ' Ὀμηρον* 383, 657, 661.

3. Τὸ ἐπίθ. *τελειοπῶγων* χρησιμοποιεῖ ὁ Μανασσῆς, στίχ. 3160, ὄχι ὁμοίως εἰς τυπικὴν περιγραφὴν προσώπων.

4. Τζέτζης, *Τὰ πρὸ Ὀμήρου* 357 γράφει *καλλίμαστος*.

5. Τζέτζης, *Τὰ πρὸ Ὀμήρου* 354: *μικρόμαστος*.

6. Βλ. Ἰσαάκιος 86, 22. Τζέτζης, *Τὰ μεθ' Ὀμηρον* 372: *ὀγκώδεις δ' ἔχε μαστούς*.

κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Κασσάνδρας καὶ τῆς Πολυζένης. Εἰς τὰς ἀντιστοίχους περιγραφὰς ἐπαναλαμβάνει τὸ ἐπίθ. ὁ Ἰσαάκιος (86, 22 καὶ 87, 4), ὁ δὲ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὅμηρον 372 καὶ 506 γράφει μικρόπος ἀντὶ μικρόπους.

2.1.11. Τὰ ἐπίθετα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ χρῶμα τοῦ σώματος, δὲν παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον ταῦτα εὐρίσκονται εἰς κείμενα τῆς κλασσικῆς ἢ μετακλασσικῆς γραμματείας. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀσυναίρετος τύπος μελάγχροος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Μαλάλα 14 φορές, ἐνῶ ὁ συνηρημένος μελάγχρους μόλις δύο φορές. Λευκόχροος ἀντιθέτως χρησιμοποιεῖται ἅπαξ, ἐνῶ λευκόχρους τρίς. Ἡ αὐτὴ σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ μελίχροος καὶ μελίχρους (μελίχρους κυρίως εἰς τοὺς παπύρους. Βλ. *Preisigke*), (Σύγκρ. εὐχρους - εὐχρους).

Μίαν φορὰν χρησιμοποιεῖται ὁ ἀσυναίρετος τύπος πυρρόχροος, ἐνῶ ὁ τύπος πυρρόχρους ἐλλείπει.

2.1.12. *Κονδοειδής*: Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἐπίθ. ὡς «*vocabulum mixobarbarum*»¹ εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένος. Οὐδεὶς μεταγενέστερος συγγραφεὺς ἐτόλμησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν λέξιν. Ὁ Ἰσαάκιος μεταχειρίζεται τὴν λ. *κονδός* (83, 6) ἢ *κονδὴ* (86, 19). Ὁ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὅμηρον 378. 662, γράφει ἀντὶ *κονδοειδής*, *βαιοός*. Σύγκρ. αὐτόθι 370: (Κασσάνδρη) *βαιὴ δέμας*.

2.1.13. Ἐπίθετα ἀναφερόμενα εἰς ψυχικὰς ιδιότητας ἢ ἀρετὰς τοῦ περιγραφομένου ἀτόμου χρησιμοποιεῖ ὡς γνωστὸν ὁ Μαλάλας σπανίως. «Ἐν αἰαϊκὸν βιβλίον» φυσικὸν εἶναι νὰ ἐνδιαφέρεται περισσότερο διὰ τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀτόμου. Ἐνταῦθα ἀναφερομέν ἁπλῶς τὰ εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκοντα ἐπίθετα *μεγαλόψυχος*, *δξύχολος*, *πολυῖστωρ* καὶ *σώφρων*. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται μόνον μίαν φορὰν τὰ ἐπίθετα *βαρύφωνος* καὶ *καλλίφωνος*.

2.2. Ἐπίθετα ἀποτελούμενα ἐξ ἑνὸς ἐπιρρήματος καὶ ἐξ ἑνὸς ὀνόματος :

Ἀσσόκουρος: Τὸ ἐπίθ. εἶναι προφανῶς *δημιούργημα* τοῦ Μαλάλα. Ὁ ἴδιος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν μόνον μίαν φορὰν. Πιστεύεται ὅτι πρόκειται περὶ συνθέσεως τῶν λέξεων *ἄσσον* = ἐγγύς, πλησίον + *κουρὰ* ἐν τῇ ἐννοίᾳ «*μοιχὸν κεκαρμένος*»². Εἰς τὴν Κρήτην μαρτυρεῖται τὸ ἐπίθ. *ἄσκόκουρος* = «ὁ ἐν χρῶ κεκαρμένος δίκην ἄσκοῦ». Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἐν Ἀθήναις 1942, τόμ. 3, βλ. λ. Μήπως πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Μαλάλα ἢ λ. *ἄσκόκουρος* εἰς *ἄσκόκουρος*;

Τὰ ἐπίθετα *διμοιραῖος* καὶ *ὀπισθόκομος* ἀπαντῶνται πρὸ τοῦ Μαλάλα. Ἐπίθετα, ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ ἐπίρρημα εὐ-, εὐρίσκονται — ὅπως θὰ ἀνέμενέ τις — ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς περιγραφὰς προσώπων: *εὐκέφαλος*, *εὐόφθαλμος*, *εὐόφρους*, *εὐρίνος*³,

1. Βλ. σελ. 522 τῆς ἐκδόσεως Dindorf.

2. Βλ. Λεξ. *Sophocles*. Σύγκρ. Στέφανος, Ἐθναυρὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

3. Διὰ τὸν τύπον εὐριν βλ. Ἰσαάκιος 16, 4, 11 καὶ 21. 17, 3 καὶ 16. Τζέτζης, Τὰ Ὁμήρου 268. Τὰ μεθ' Ὅμηρον 661. Εὐριν : Τζέτζης, Τὰ πρὸ Ὁμήρου 357. Τὰ μεθ' Ὅμηρον 493.

εὐπάρειος, εὐπώγων, εὐτράχηλος, εὐθώραξ, εὐστηθος¹, εὐμασθος², εὐχροος (εὐχρους), εὐμορφος, εὐειδής, εὐσωμος, εὐστολος, εὐθετος, εὐογκος, εὐμήκης, εὐθενής, εὐκίνητος, εὐσκυλτος, εὐήλιξ, εὐχαρής³, εὐόμιλος, εὐτακτος, εὐγενής, εὐσεβής, εὐπρεπής καὶ εὐχαράκτηρος⁴.

2.3. Ἐπίθετα μὲ τὸ στερητικὸν ἀ- ἀπαντῶνται ἅπαξ τὰ μὴ δηλοῦντα ἐξωτερικὸν χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα ἀγράμματος καὶ ἀσφαλῆς.

2.4. Ἐπίθετα ἀποτελούμενα ἐξ ἑνὸς ὀνομαστικοῦ καὶ ἑνὸς ῥηματικοῦ τύπου :

2.4.1. Ὀνομαστικὸς τύπος ὡς πρῶτον συνθετικόν : Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει τὸ ἐπίθ. θεοφιλής.

2.4.2. Ῥηματικὸς τύπος ὡς πρῶτον συνθετικόν : ἀρχιγένειος, μιξοπόλιος⁵.

Ἐνταῦθα ἀνήκει μία κατηγορία ἐπιθέτων, ἐχόντων ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸν ῥηματικὸν τύπον φιλο- : φιλόγελως καὶ φιλήδονος χρησιμοποιοῦνται ἅπαξ, φιλότιμος κατ' ἐπανάληψιν. Ἡ σπανιότης χρησιμοποίησεως ἐπιθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, δὲν περιγράφουν ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα.

2.5. Ἐπίθετα ἀποτελούμενα ἐκ προθέσεων :

2.5.1. Σύνθετα ἐπίθετα παραγόμενα ἀπ' εὐθείας ἐκ συνθέτων ῥημάτων :

Προπετής : Τὸ ἐπίθετον, γνωστὸν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰπποκράτους (βλ. Προγνωστικὸν 3) χρησιμοποιεῖται ἅπαξ.

2.5.2. Ἐπίθετα ἀποτελούμενα ἐκ προθέσεως καὶ οὐσιαστικοῦ :

Τὰ ἐπίθ. ἐλλόγιμος, ἐπίρινος, προγάστρω, προκοίλιος καὶ σύνοφρος εἶναι γνωστὰ ἤδη πρὸ τοῦ Μαλάλα. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐξῆς ἐπίθετα :

Ἀναφάλας (καὶ οὐχὶ ἀναφαλάς, ὅπως ἀναγράφει ὁ Lampe) δηλοῖ τὸν ἔχοντα ἄτριχον τὸ ἄνω τοῦ μετώπου μέρος τῆς κεφαλῆς⁶. Σύνθετα ἐπίθετα μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τοὺς παπύρους τοῦ 3ου καὶ 2ου π.Χ. αἰ., καθὼς ἐπίσης εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην⁷. Ὁ τύπος ἀναφάλας ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φοράν

1. Τὸ ἐπίθ. ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Μαλάλαν. Βλ. καὶ Ἰσαάκιος 81, 1. 86, 3. Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὀμηρον 470. Εὐστηθος καὶ εὐθώραξ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνώνυμα.

2. Ἡ λ. εἶναι ἴσως δημιούργημα τοῦ Μαλάλα. Εὐμαστος εἰς τὸν Κεδρημόν, τ. 1, σ. 217, 20.

3. Ὁ τύπος εὐχαρής ἀντὶ εὐχαρις ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Μενάνδρου τοῦ ῥήτορος «Περὶ ἐπιδεικτικῶν», σ. 406 τῆς ἐκδ. L. Spengel, Rhetores Graeci, τόμ. 3, Λειψία 1156. (Ἀνατύπωσις, Φρανκφούρτη 1966).

4. Καὶ ἡ λ. εὐχαράκτηρος εὐρίσκεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Μαλάλαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ εὐειδής, εὐων (βλ. Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὀμηρον 377, 505), εὐοπτος (βλ. Μανασσῆς 1167, 2226, 5703).

5. Ἀρχι- καὶ μιξο- εὐρίσκονται πολλάκις ἐν συνθέσει μετὰ ὀνομάτων, δι' ὃ καὶ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς προθεματικοὶ τύποι.

6. Τὸ ἀντίθετον σημαίνει ἡ λ. ὀπισθοφάλακρος, βλ. Σχόλια εἰς Εὐριπίδου Ὀρέστην 255.

7. Βλ. τὰς λέξεις : ἀναφάλακρος, ἀναφάλαντος, (ἀναφάλανθος, ἀναφάλανδος ἢ ἀναφαλανδός), ἀναφαλαντίας (ἀναφαλανθίας, εἰς κωμικὰς ἐκφράσεις ἀναφαλαντανθίας), ἀναφαλαντιαῖος, ἀναφαλάντωμα, ἀναφαλαντίασις. Βλ. περαιτέρω : φαλακρός, φάλανθος, (τὸ φάλανθον), φαλαντίας,

εἰς τὸν Μαλάλαν¹. Τὸ ἐπίθετον παρουσιάζεται καὶ εἰς δημῶδη κείμενα τῆς βυζαντινῆς γραμματείας².

Καταγύναιος: Ἡ λ. εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν μορφήν *κατάγυνος* ἤδη εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, *Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων* 837α 34. Ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Τζέτζης δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν.

Κάτοφρος: Ἡ λ. εὐρίσκεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Μαλάλαν. Κατὰ τὸν J. Fürst³ ἡ λέξις σημαίνει ὅτι καὶ τὸ *σύνοφρος* - *εὐοφρος* (βλ. λ.). Ἐκφράζει δὲ τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐπίθ. ἐσχηματίσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρησιμοποιοθὲν πλησίον τοῦ *σύνοφρος* καὶ *εὐοφρος* *variandi causa*.

Περίγοργος: Ἡ λ. — ἐπιτεταμ. τύπος τοῦ *γοργός* — ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Μαλάλαν. Οἱ μεταγενέστεροι μιμηταὶ τοῦ Μαλάλα ἀποφεύγουν τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως⁴.

Σύνοφρος: Ὁ J. Fürst⁵ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λ. ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν εἰς τὰς περιγραφὰς προσώπων τοῦ Δίκτυος ἀπαντωμένην ἔκφρασιν *supercilia conjuncta*⁶. Τὸ ἐπίθ. εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸν Ἀνακρέοντα 15, 15 (βλ. καὶ Θεόκριτος 8, 72) ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ὠραιότητος, προφανῶς κατ' ἀνατολικὴν ἐπίδρασιν. Εἰς τὴν Φυσιογνωμονικὴν ἀντιθέτως ὁ *σύνοφρος* χαρακτηρίζεται ὡς «μεγάλοφρων, μέγалаυχος»⁷ ἢ «ἀνιαρός»⁸. *Σύνοφρος* ἔχει κατὰ ταῦτα, κατὰ τὰς περιγραφὰς προσώπων, τὴν σημασίαν τοῦ *εὐοφρος* καὶ οὐχὶ τὴν γνωστὴν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἔννοιαν «συνωφρωμένος, σκυθρωπός». Ὡς συνώνυμον τοῦ *σύνοφρος* δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ ἐπίθ. *μ(ε)λίξοφρος* (βλ. Κρατῖνος, Ἀπόσπ. 430 Koek.).

Κατ' ἐπανάληψιν χρησιμοποιοεῖ ὁ Μαλάλας ἐπίθετα, ἀποτελούμενα ἐκ τῆς προθέσεως *ὑπό-* καὶ ἐνὸς ὀνομαστικοῦ τύπου. Τὰ ἐπίθ. *ὑπόξανθος*, *ὑπόπυρρος*, *ὑπότραυλος* καὶ *ὑπόχλωρος* ἀπαντῶνται ἤδη εἰς τὸν Ἱπποκράτην. *Υπόγλανκος* καὶ *ὑπόκυρτος* εἶναι γνωστὰ πρὸ τοῦ Μαλάλα, ἐνῶ *ὑπόσιμος*, *ὑπόστραβος* καὶ *ὑποφάλακρος* εὐρίσκονται κατ' ἐπανάληψιν εἰς παπύρους τοῦ 3ου καὶ 2ου π.Χ. αἰ., ἀποτελοῦν δὲ προφανῶς στοιχεῖα λαϊκῆς γλώσσης.

3. Μετοχαὶ χρησιμοποιοῦμεναι ἀντὶ ἐπιθέτων : Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν αἱ μετ. *ἀνακαθήμενος*, *θαυματουργῶν* καὶ *κατεσταλμένος* ὡς ἄπαξ λεγόμεναι.

ἡμιφάλακρος, *φαλακροειδής*, *φαλάντωμα*, *φαλάκρωμα*, *φαλάκρωσις*. Τὸ οὐσ. *φαλάκρα* ἐμφανίζεται περὶ τὸν πέμπτον μ.Χ. αἰ. Διὰ τὴν ἐτυμ. βλ. Frisk, λ. *φαλός* = λευκός.

1. Σύγκρ. *Τζέτζης*, Τὰ μεθ' Ὀμηρον 379. Κεδρηνός, τ. 1, σ. 691, 11.

2. Βλ. λ. εἰς *E. Κριαρᾶ*, Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημῶδους γραμματείας, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1971.

3. *Philologus* 61 (1902), σ. 388, ὑποσημ. 39.

4. Βλ. Πασχάλιον Χρονικόν, *Migne PG* 92, 152A : ὄντινα (sc. Περσέα) πτερωτὸν γράφουσιν διὰ τὸ ἐκ παιδύθεν *περίγοργον* εἶναι τὸν παῖδα.

5. Ἐνθ' ἄ., σ. 387 κ.έξ.

6. Βλ. *Δάσης* (ἔκδ. F. Meister, Λειψία 1873) κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Βρησηίδος, σ. 17, 8 : *superciliis junctis*.

7. Βλ. *R. Förster*, *scriptores physiognomonici*, τόμ. 2, σελ. 314, 28.

8. *Förster*, ἔ.ἄ., τ. 1, σ. 397, 2, 17 καὶ 20. Σύγκρ. *Ψευδο-Ἀριστοτ.*, *Φυσιogn.* Förster, τ. 1, σ. 80, 1 : οἱ δὲ *συνόφρους* *δυσάνιοι*.

4. Πολυσύνθετα επίθετα χρησιμοποιούνται σπανίως. Ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ ἤδη γνωστὸν ἐπίθ. *εὐμετάβλητος* καὶ τὸ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν Μαλάλαν ὡς ἀπαξ λεγόμενον χρησιμοποιούμενον *ξανθοαρχιγένειος*. Εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν τοῦ Πύρρου τοῦ καὶ Νεοπτολέμου χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰσαάκιος (83, 23 καὶ 84, 1) τὰ ἐπίθετα *ἀρχιγένειος* καὶ *ξανθογένειος*.

5. Γενικαί τινες παρατηρήσεις ἀφορῶσαι εἰς τὰς περιγραφὰς προσώπων :

5.1. Κατὰ τὴν περιγραφὴν προσώπων χρησιμοποιούνται οἱ ἀκόλουθοι περιφραστικοὶ τύποι μὲ τὴν μετοχὴν ἔχων ἢ ἔχουσα :

88, 19 : *ὀδόντας ἔχων μεγάλους*. 91, 10 : *μεγάλους ἔχουσα ὀφθαλμούς*¹. 101, 18 : *κεκολλαϊσμένα*² ἔχουσα βλέφαρα. Τὴν ἔκφρασιν χρησιμοποιεῖ μόνον ὁ Μαλάλας. Ὁ Τζέτζης εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν τῆς Βρισηίδος (βλ. Τὰ πρὸ Ὀμήρου 355 κ.έξ.) δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν χαρακτηρισμόν.

Χολλαῖζω ἢ *χολαῖζω* (βλ. *Χολᾶς*) σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ *στιμμίζω*, *στιβίζω*, ἐκ τῆς λ. *σίμμι*³.

105, 16 : (*Ἐλενος*) : *οἰνοπαεῖς τοὺς ὀφθαλμούς ἔχων*⁴.

Τὸ ἐπίθ. *οἰνοπαῆς* ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν Μαλάλαν. Ἐκ τῶν μιμητῶν αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν μόνον ὁ Ἰσαάκιος 85, 20. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ λ. *οἰνοπαῆς* ἔχει ἄμεσον ἔτυμολογικὴν συγγένειαν μὲ τὸ ὀμηρικὸν *οἶνωψ*⁵. *Οἰνοπαῆς* σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ *οἶνωπός*, ἐπίθετον ἀπαντώμενον ἤδη εἰς τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς. Εἰς τὸν Ψευδο-Ἀριστοτέλην, Φυσιογνωμονικὰ 812b 6, χρησιμοποιεῖται τὸ πρῶτον ἢ ἔκφρασις *οἶνωποι ὀφθαλμοί* : *οἷς δὲ οἶνωποί, μάργοι ἀναφερέται ἐπὶ τὰς αἰγας*. Ἡ χειρόγραφος παράδοσις δὲν ἀφίνει περιθώρια ἀμφιβολιῶν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἐπίθ. *οἶνωπός*. Ὁ Gesner ἐν τούτοις ἐπέφερε τὴν ἀτυχῆ διόρθωσιν *αἰγωπός*, τὴν ὁποίαν δέχεται καὶ ὁ Förster⁶. Ἡ γραφὴ *αἰγωποι* εἶναι ἐντελῶς ἀδικοιολόγητος, καθ' ὅσον εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κείμενον γίνεται μνεῖα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῶν διαφόρων χρωμάτων τῶν ὀφθαλμῶν. Τὸ ἐπίθετον ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν κόμην⁷.

106, 12 : (*Ἀνδρομάχη*) : *γελασίνας ἔχουσα ἐν ταῖς παρειαῖς*. Ὁ Ἰσαάκιος 86, 18 γράφει *γελασίνας ἔχουσα τὰς παρειὰς* ὁ δὲ Τζέτζης, Τὰ μεθ' Ὀμηρον 369 :

1. Σύγκρ. *μεγαλόφθαλμος*, ἔ.ἀ., σελ. 29.

2. Ἡ διόρθωσις εἰς *κεκολλαϊσμένα* (βλ. κριτικὸν ὑπόμνημα τῆς ἐκδ. Dindorf) δὲν εἶναι ὀπωσδὴποτε ἀπαραίτητος.

3. Πρόκειται περὶ τοῦ ὀρυκτοῦ ἀντιμονίου ἐκ τοῦ ὁποίου παρεσκευάζετο μέλανα χρωστικὴ οὐσία πρὸς βαφὴν τῶν βλεφάρων ἢ τῶν ὀφρύων. Ἡ συνήθεια αὕτη ἦτο εὐρέως διαδεδομένη εἰς τὴν Ἀνατολήν.

4. 259, 23 : *ἔχων οἰνοπαεῖς ὀφθαλμούς*. 256, 5. 280, 11. 301, 20 : *οἰνοπαῆς τοὺς ὀφθαλμούς*.

5. Βλ. Ἰλιάς 2. 613 : ἐπὶ οἶνοπα πόντον.

6. Βλ. *Scriptores physiognomonici*, τόμ. 1, σελ. 76, 16, βλ. καὶ τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα.

7. Βλ. *Anonymi, De physiognomonica liber* εἰς Förster, ἔ.ἀ., τ. 2, σ. 24, 4 : *capilli subnigri, quos Graeci οἶνωποὺς dicunt*.

παρήια δ' εἶχε γελῶντα. Ἡ λ. γελασίμαι, ὀρθώτερον γελασίμος, πληθ. γελασίμοι¹ ἀπαντᾶται σπανίως (βλ. Liddell-Scott-Jones). 257, 7/8 : ὑπογελῶντα ἔχων τὸν χαρακτηῖρα. 269, 3/4 : βαθεῖς ἔχων ὀφθαλμούς. 392, 9 : ἐν τῷ δεξιῷ ὀφθαλμῷ ἔχων τὴν κόρην γλαυκὴν καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέλαιναν.

5.2. Εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ἀπόκλισις τοῦ κανόνος παραθέσεως μεμονωμένων ἐπιθέτων. Αἱ ἐκφράσεις ὅμως αὗται εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκάστοτε περιγραφῆς, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀλλοιοῦται ἡ εἰκὼν τῆς κατὰ παράταξιν καταγραφῆς ἐπιθέτων :

91, 11 : φοβερὸν θέαμα εἰς γυναῖκας. 106, 17 : μάντις ἀκριβῆς τὰ πάντα προλέγουσα. 257, 8/9 : ὑπὸ πνεύματος ἁγίου ἐνθουσιαζόμενος. 392, 10 : τὸ δὲ γένειον αὐτοῦ πυκνῶς ἐκείρετο.

5.3. Κοσμητικὰ ἐπίθετα χρησιμοποιεῖ ὁ Μαλάλας μόνον ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ οὐσ. πολεμιστῆς ὡς ἅπαξ λεγόμενον².

104,1 : (Ἰδομενεὺς) ἀπονενοημένος πολεμιστῆς· βλ. Ἰσαάκιος 83, 12.

105, 19 : (Τρωῖλος) ἰσχυρὸς πολεμιστῆς· συγκρ. Ἰσαάκιος 85, 23.

104, 12 : (Πύρρος ὁ καὶ Νεοπτόλεμος) πικρὸς πολεμιστῆς· (Ἰσαάκιος 84, 2).

104, 8 : (Αἶας) τολμηρὸς πολεμιστῆς. Ἰσαάκιος 83, 19 : πολεμιστῆς τολμηρός.

105, 11/12 : (Ἐκτωρ) φοβερὸς πολεμιστῆς· βλ. Ἰσαάκιος 87, 17.

5.4. Δοτικὴ ἢ Αἰτιατικὴ τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς εὐρίσκεται εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις³. 88,16 : τῇ . . . θεᾷ τελεία. 88,18 : τῇ θεᾷ τέλειος. 88, 19 : σπανὸς τὸ γένειον. 106, 14/15 : (Κασσάνδρα) ἀνδροειδῆς τὴν πλάσιν⁴.

5.5. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν βαθμῶν τοῦ ἐπιθέτου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Μαλάλας ἀποφεύγει καθ' ὀλοκληρίαν τὸν συγκριτικὸν βαθμὸν. Οὗτος χρησιμοποιεῖ μόνον τὸν ἀπόλυτον ὑπερθετικὸν βαθμὸν : 246,7 : γαληνότητος. 301, 21 : (πάνυ) δριμύτατος.

Συνήθως χρησιμοποιεῖται ὁ θετικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου + πάνυ, συνολικῶς ἑπτὰ φορές⁵. 105, 10 : πάνυ εὔογκος. 106, 19 : λευκὴ πάνυ.

Ὁ περιφραστικὸς σχηματισμὸς τοῦ ἀπολύτου ὑπερθετικοῦ διὰ τοῦ ἐπιρρήματος πολὺ καὶ τὸν θετικὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιθέτου χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Μαλάλα (ὅπως καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν) δύο φορές :

1. Εἰς τὸ Λεξ. Σούδα ἀναγιγνώσκομεν : Γελασίμοις· γραμμαῖς ταῖς ἐκ τοῦ γελᾶν γινομέναις.

2. Διὰ τὴν ἐκφρασιν τοξότης εὔστοχος βλ. ἀν. σελ. 26.

3. Διὰ δοτ. τοῦ κατὰ τι βλ. 103, 5. 105, 7. 225, 16. 256, 4. 269, 2. 291, 6. 293, 4. 306, 11. 425, 5. Δι' Αἰτιατικὴν τοῦ κατὰ τι βλ. 256, 4/5 (= 2. 0, 10. 306, 10). 257, 5/6 (= 299, 13/14. 301, 20/21. 392, 8. 425, 7). 291, 8 = 367, 8. 311, 6. 313, 5.

4. Σύγκρ. Ἰσαάκιος 86, 20 : ἀνδρώδης τὴν πλάσιν. Ἡ κατάλ. -ειδῆς εὐρίσκεται πολλάκις εἰς τοὺς Ἀττικιστάς, βαθμηδὸν ὅμως ἐξαλείφεται καὶ τὴν θέσιν τῆς λαμβάνει ἡ κατάλ. -ώδης (βλ. W. Schmid, Der Atticismus in seinen Hauptvertretern, 4 τόμοι + 1 τόμος λέξεων. Stuttgart 1877-197, τόμ. 4, σ. 69. Ἀνατύπωσις Hildesheim 1964). Ὁ Τζέτζης., Τὰ μεθ' Ὀμηρον 370 γράφει ἀνδρόμοιος.

5. 219, 6. 20, 11/12. 302, 6. 354, 21. 392, 7.

106, 21 : (Πολυζένη) *ώραία πολύ*¹. 282, 17 : (Ἀντωνῖνος Βῆρος) : *καταγύ-
ναιος πολύ*.

5.6. Μίαν μόνον φοράν ἀπαντᾶται παρομοίωσις κατὰ τὰς περιγραφὰς προσώ-
πων. 91, 9 : (Ἐλένη) *λευκή ὡς χιών*².

5.7. Ἐκ τῶν πολλῶν ἰδιορρυθμιῶν τοῦ Μαλάλα ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς μερικὰ
χαρακτηριστικὰ παραδείγματα :

298, 20 : *μικρὸν ὑπότραυλος* (ἀντὶ *μικρὸν τραυλὸς ἢ ὑπότραυλος*).

301, 21 : *πάνυ δριμύτατος* (ἀντὶ *πάνυ δριμύς ἢ ἀπλῶς δριμύτατος*).

Ἐκφράσεις ὅπως : *δυνατὸς ἐν ἰσχύι* (105, 10) ἢ 225, 16 : *τῇ θεᾷ ὑπῆρχε
κονδοειδῆς* (σύγκρ. 425, 5 : *τῇ ἰδέᾳ κονδοειδῆς*· καὶ μόνον τὸ ἐπίθ. *κονδοειδῆς* χα-
ρακτηρίζεται ὡς βαρβαρισμὸς) δίδουν μίαν κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαινετικὴν εἰκόνα τοῦ
ὑφους τοῦ Μαλάλα. Ἀναλόγους σχηματισμοὺς εὐρίσκομεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς ὄλους σχε-
δὸν τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς³.

Ὁ K. Wolf κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν εἰς τὸν Μαλάλαν ἀπαντωμένων ἐπιθέτων
(ἔ.ἀ. Μέρος πρῶτον, σ. 28-36) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτος γράφει
ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δημώδους γλώσσης. Ἡ ἔρευνα ὁμῶς τῶν εἰς τὰς περιγραφὰς
προσώπων ἀπαντωμένων ἐπιθέτων κατέδειξεν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Ὁ ἴδιος ὁ Wolf
(σ. 29) τονίζει ὅτι εἰς ἓνα «λαϊκὸν συγγραφέα», ὡς εἶναι ὁ Μαλάλας, θὰ ἀνέ-
μενέ τις σωρείαν δικαταλήκτων ἐπιθέτων, τὰ ὅποια ἀργότερον ἔλαβον νέαν κατά-
ληξιν διὰ τὸ θηλυκόν, διεπίστωσε δὲ ὅτι ὁ Μαλάλας χρησιμοποιοεῖ ἀρκετὰ τριγενῆ
καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα γνωστὰ ἤδη ἀπὸ τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν⁴.

Ἡ προτίμησις ὠρισμένων συνθέτων καθιστᾷ φανερόν ὅτι ὁ Μαλάλας προσπαθεῖ νὰ
ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς λαϊκῆς γλώσσης. Οὕτω π.χ. ἀντὶ τῆς ἤδη εἰς τοὺς
παπύρους τοῦ 3ου π.Χ. αἰ. ἀπαντωμένης λέξεως *στρογγυλοπρόσωπος* χρησιμοποιοεῖ
οὗτος τὰς σπανίας — προφανῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου δημιουργηθείσας — λέξεις *στρογγύ-
λοπις ἢ στρογγυλόπις*! Τὸ ἤδη ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ μέχρι σήμερον χρησι-
μοποιούμενον ἐπίθ. *μελανόφθαλμος* ἀποφεύγει ὁ Μαλάλας, ἀντ' αὐτοῦ δὲ χρησιμο-
ποιοεῖ τὴν λέξιν *μελάγκρορος*. Ἀντὶ τοῦ δημωδεστέρου *πυρρότριχος* (βλ. Θεοκρ. 8, 3)
χρησιμοποιοεῖ τὸ λόγιον *πυρρόθριξ*. (Ἀντιθέτως *μακρόρινος* καὶ ὄχι *μακρόρις ἢ
μακρόριν* κ.τ.δ.). Μίαν φοράν γίνεται χρῆσις τῆς ἀχρήστου λέξεως *λεπτακινός* ἀντὶ
τοῦ συνήθους ἐπίθ. *λεπτός*. Ἐκεῖνο ὁμῶς τὸ ὅποιο ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονί-
σωμεν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Μαλάλαν ἀπαντωμένων ἐπι-
θέτων, πολλὰ τῶν ὁποίων προφανῶς ἐδημιούργησεν ὁ ἴδιος. Μὴ ἔχων δὲ ὡς μη-
τρικὴν τοῦ γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν ἠδύνατο μὲ σχετικὴν εὐκολίαν νὰ δημιουργῇ νέας

1. Ὁ Ἰσαάκιος εἰς τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν (βλ. 87, 5) γράφει ἀπλῶς «ώραία». Οἱ
μιμηταὶ τοῦ Μαλάλα ἀποφεύγουν τὴν λαϊκὴν αὐτὴν ἔκφρασιν.

2. Βλ. *Κεδρηνός*, τόμ. 1, σ. 217, 20 : *λευκή ὡσεὶ χιών*.

3. Σύγκρ. *Κ. Μανασσῆ*, Σύνοψις ἱστορικῆ 2065 : *πύργος εὐπυργος*. 5037 : *βίος τρυφερόβιος*.

4. Ἐνταῦθα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ λ. *φιλόγελος* δὲν ἀνήκει εἰς τὰ ἀττικὸκλιτα,
ὅπως ἀναφέρει ὁ Wolf.

λέξεις, αὶ ὁποῖαι, κατὰ τὴν πλειονότητά των, προσέκρουον ἀσφαλῶς καὶ προσκρούουν εἰς τὸ κοινὸν γλωσσικὸν αἴσθημα. Αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν, δὲν εὖρον ἀρκετοὺς μιμητάς. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Τζέτζης, οἱ ὁποῖοι τυφλῶς ἀντιγράφουν τὸν Μαλάλαν, ἀποφεύγουν τὴν χρῆσιν ἀρκετῶν ἐκ τῶν λέξεων αὐτῶν.

Κατὰ τὸν C. Wagener (ἐ.ἀ. σ. 108 κ.ἐξ.) ὑπάρχουν δύο ἐρμηνεῖαι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πλῆθος τῶν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Μαλάλαν ἀπαντωμένων ἐπιθέτων : ἢ μετέφρασεν ἀπλῶς εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του τὰς ἐκφράσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Δίκτυος ἢ — τὸ πιθανώτερον — προσήρμοσεν οὗτος εἰς τὸ ἰδικόν του γλωσσικὸν αἴσθημα τὰ ἀντίστοιχα ἐπίθετα, τὰ ἀπαντῶμενα εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ Δίκτυος. Ἡ πρώτη ἄποψις φαίνεται νὰ εἶναι ἀπίθανος. Ἡ δευτέρα ἐρμηνεῖα, συνδυαζομένη μὲ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Μαλάλας, ἀνεξαρτήτως τῶν πηγῶν τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ, εἶχε τὴν τάσιν τῆς γλωσσοπλαστίας (νέαι λέξεις εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς τὰς μὴ περιγραφὰς προσώπων) δίδει νομίζομεν μίαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν εἰς τὸ ὅλον θέμα.

Τέλος, τὰ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Χρονογραφίαν τοῦ Μαλάλα ἀπαντῶμενα ἐπίθετα (ἢ κατ' ἐξαιρέσειν οὐσιαστικά) κατὰ τὴν περιγραφὴν προσώπων εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

ἀγκυλόρινος, ἀναφάλας, ἀνθηροπρόσωπος, ἀνθηρόχειλος, ἀσσόκουρος, γενηίτης, γρουπόρυγχος, δρόμαξ, εὔμασθος, εὔστηθος, εὐχαράκτηρος, καλλίμασθος, καμπυλόρινος, καταγύναιος, κάτοφρος, κονδοειδής, κονδόθριξ, λεπτόρινος, λεπτοχαράκτηρος, μακρόρινος, μακροχαράκτηρος, μάκροψις (μακρόψις), μεγαλοπώγων, μελάγκορος, μικρόμασθος, μικρόπους, μικρόσιμος, ξανθοαρχιγένειος, ξάνθοφρος, ξήροψις, ὀγκόμασθος, παχύρινος, περιγόργος, πλάτοψις (πλατόψις), στρεβλόρινος, στρεβλόστομος, στρογγύλοψις (στρογγυλόψις), τελειοπώγων, τρακταῖστής. Βλ. καὶ γελασίνας ἔχουσα ἐν ταῖς παρειαῖς, κεχολλαῖσμένα ἔχουσα βλέφαρα, οἰνοπαῆς τοὺς ὀφθαλμούς.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ

ZUSAMMENFASSUNG

Die unter dem Titel « Bemerkungen über die Adjektivbildung in der Personenbeschreibung bei Malalas » vorliegende Untersuchung versucht in historischer Betrachtungsweise eine Antwort auf die Frage zu geben, wo Malalas hinsichtlich der Entwicklung von Wortbildung und -flexion der Adjektive steht. Am Anfang ist ein kurzer Überblick über die heutige Malalas-Forschung gegeben, wobei das Hauptgewicht auf die sprachlichen Probleme gelegt worden ist. Weil sich die Arbeit nur mit den in den typisierten asyndetischen Personenbeschreibungen zu findenden Adjektiven auseinandersetzt, erschien eine Konfrontation mit dem Problem der Eigentümlichkeit der Porträtsbeschreibung als literarisches Phänomen — wenn auch in grossen Zügen — notwendig zu sein. Das Problem, ob Malalas der Erfinder der Per-

sonenbeschreibung ist (dies muss allerdings von Anfang an verneint werden) als auch das Verhältnis zwischen Malalas und Diktys ist unter Berücksichtigung der bis jetzt erschienenen Literatur eingehend diskutiert worden. Es ist mit grosser Wahrscheinlichkeit anzunehmen, dass Malalas aus dem Diktysgut seine Personenbeschreibungen schöpft, vermutlich auch aus anderen Quellen, wie z.B. aus den apokryphen Apostelgeschichten, wobei er selbst neue Akzente gesetzt hat, so dass er bei den späteren Byzantinern, vor allem bei Isaak Porphyrogenetos und bei Tzetzes als Vorbild galt.

Die Hauptarbeit gliedert sich in drei Teile :

Im ersten Teil werden die einfachen Adjektive klassifiziert. Hier war es nicht notwendig, auf alle Adjektive einzugehen, da sie grösstenteils bei Homer und bei den Klassikern zu belegen sind.

Im zweiten und aufschlussreichsten Teil sind die zusammengesetzten Adjektive nach grammatischen und inhaltlichen Gesichtspunkten gegliedert worden. Es haben sich folgende Gruppierungen dabei herauskristallisiert: Adjektive 1) aus zwei nominalen Bestandteilen. 2) aus Pronomen und Nomen. 3) Adjectiva privativa mit a- 4) mit nominalem und verbalem Bestandteil: a) der nominale Bestandteil wird vorangestellt und vom verbalen regiert. b) der verbale Bestandteil wird vorangestellt. 5) mit Präpositionen gebildet: a) die direkt von verba composita abgeleiteten Adjektive. b) aus Präposition und nominalem Bestandteil gebildeten Adjektive. 6) Partizipien anstelle von Adjektiven. 7) Adjektive mit mehr als zwei Gliedern.

Hier ist genau angegeben, welche Eigenschaften oder Eigenschaftsgruppen Malalas heranzieht. Neubildungen, Hapax Legomena, Archaismen sowie semantischen Problemen ist besondere Aufmerksamkeit gewidmet worden. Zur besseren Illustration der wichtigsten Adjektive sind vor allem Isaak und Tzetzes herangezogen.

Im dritten Teil sind stilistische Fragen erörtert, wie z.B. Art und Weise der Adjektivverknüpfung, das Problem des Epitheton kosmetikon, Akkusativ bzw. Dativ der Beziehung, periphrastische Sätze, die « Komparative » des Adjektivs u.a. Schliesslich ist eine Auswahl von sprachlichen bzw. stilistischen Merkwürdigkeiten getroffen.

Die von K. Wolf vertretene Auffassung, dass Malalas bei der Adjektivbildung unter dem Einfluss der Volkssprache geschrieben hat, ist aus einer neuen Dimension heraus gesehen. Niemand zweifelt daran, dass Malalas die Volkssprache verwendet. Bei der Betrachtung der Adjektive in den Personenbeschreibungen jedoch kann man — trotz mancher Vulgarismen — (vgl. etwa die Umschreibung der Superlativform mit einem Adjektiv + πολλῶ) nicht zu einem solchen Schluss kommen. Malalas wählt mit grosser Sorgfalt die jeweiligen Adjektive aus; man weiss aber nicht, ob er seine Vorbilder nachahmt oder einige lateinische Adjektive ins Griechische übersetzt hat. Eines steht jedoch fest: Malalas hat eine grosse Anzahl von Adjektiven neugebildet, von

denen viele den nicht gebürtigen Griechen leicht verraten. Ein Grieche hätte manche mixobarbarische Neubildungen nicht vorgenommen wie beispielsweise *ἀσσόκουρος*, *γρυπόρυγχος*, *μικρόσιμος*, *κονδοειδής*, um nur ein paar davon zu nennen.

Es sind insgesamt zweiundvierzig solche Neubildungen bzw. Adjektive, die zum ersten Mal bei Malalas zu bezeugen sind, verzeichnet (s. S. 37) und möglichst genau untersucht worden. Einige davon sind der Aufmerksamkeit der Lexikographen entgangen oder nicht ins rechte Licht gerückt worden. Hiermit soll ein kleiner Beitrag zur frühbyzantinischen Wortforschung geleistet worden sein.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

ἀγαθός	: 267,13.	εὐειδής	: 277,19.
ἀγκυλόρινος	: 106,7.	εὐήλιξ	: 104,9. 105,20. 280,9.
ἀγράμματος	: 410,8.	εὐθετός	: 103,20. 104,3. 105,15. 243,8. 314,10.
ἀνακαθήμενος	: 256,6.	εὐθώραξ	: 104,9. 105,13. 290,8.
ἀναφάλας	: 106,4. 256,4. 301,19. 304,9. 425,6.	εὐκέφαλος	: 104,1.
ἀνθηροπρόσωπος	: 250,16. 257,7. 425,7.	εὐκίνητος	: 106,1.
ἀνθηρόχειλος	: 106,21.	εὐμασθος	: 91,8. 106,10.
ἀπλόθριξ	: 105,18. 225,17. 243,9. 250,17. 258,17. 262,8. 290,8. 295,18. 298,19. 299,13. 302,4. 302,17. 303,6. 311,6. 367,8.	εὐμετάβλητος	: 256,7.
ἀρχιγένειος	: 105,16. 105,21. 243,9. 283,4.	εὐμήκης	: 104,3. 243,8. 282,15.
ἀσκητική	: 106,17.	εὐμορφος	: 250,16. 410,8. 425,6.
ἀσσόκουρος	: 302,5.	εὐογκος	: 246,6. 277,18.
ἀσφαλής	: 106,7.	εὐόμιλος	: 106,9. 257,8.
βαρύφωνος	: 105,12.	εὐόφθαλμος	: 103,5. 103,20. 104,4. 105,8. 105,13. 105,18. 105,21. 106,8. 106,11. 106,15. 225,17. 232,12. 259,6. 267,11. 281,23. 282,16. 291,7. 299,13. 302,5. 303,7. 311,7. 314,10.
γενήϊτης	: 282,17.	εὐοφρυς	: 91,9. 106,11.
γενναῖος	: 104,3. 105,14. 258,9. 258,17. 298,4.	εὐπάρειος	: 106,20.
γλαυκή	: 100,8.	εὐπώγων	: 103,17. 105,12. 105,14. 106,4. 256,6. 257,7. 281,23. 303,7. 312,9.
γλαυκός	: 259,5. 262,13. 306,11.	εὐρινος	: 91,9. 100,18. 101,17. 104,1. 104,4. 104,7. 104,10. 105,11. 105,18. 105,21. 106,4. 106,8. 106,10. 106,15. 106,20. 225,17. 250,16. 257,6. 280,10. 298,5. 302,18. 303,7. 311,7. 313,6. 410,7. 425,6.
γλαυκόφθαλμος	: 246,6. 277,19.	εὐσεβής	: 106,5.
γλυκὺς	: 257,8.	εὐσθενής	: 88,18. 104,6. 105,20. 311,6.
γοργή	: 106,13.	εὐσχυλτος	: 104,12. 299,19.
γρυπόρυγχος	: 258,10.	εὐστηθός	: 106,3. 259,5. 283,3. 291,7. 302,17. 314,9)10. 410,7. 425,5.
δασυπώγων	: 104,1. 104,7. 105,19. 250,17. 259,6. 267,12. 277,19. 295,13. 295,19. 298,5. 302,5. 314,10.	εὐστολος	: 88,17. 91,8. 101,17. 106,10. 280,9. 392,7.
δειλός	: 106,2. 106,7. 256,7. 259,6. 295,19.	εὐσωμος	: 267,12.
διμοιριαία	: 106,10.		
διμοιριαῖος	: 102,20. 105,13. 232,12. 259,5. 267,11. 277,18. 298,18. 299,12. 301,11. 302,4.		
δόλιος	: 106,7.		
δρόμαξ	: 105,19.		
ἐλλόγιμος	: 106,1. 106,7. 277,20. 301,12. 311,7. 354,22.		
ἐπίρινος	: 290,8.		
εὐγενής	: 105,11. 106,16.		

εϋτακτος	: 250,17.	262,12. 280,9. 281,22.
εϋτράχηλος	: 106,12. 106,16.	283,3. 298,18. 301,19.
εϋχαράκτηρος	: 91,9.	302,17. 304,9. 312,9.
εϋχαρής	: 91,10. 106,1. 106,13.	425,6.
	106,21.	λευκόχρως : 277,18.
εϋχρως	: 262,8. 295,13 (εϋχρως:	λευκόχρως : 257,7. 258,9. 295,8.
	243,9).	μακρή : 101,17. 106,19.
ἠθικός	: 257,8.	μακρόρινος : 105,8. 105,16. 256,6.
ἠσυχος	: 106,9. 106,16. 277,19.	267,12. 281,23. 291,7.
	313,6. 316,5.	299,13.
θαυματουργῶν	: 256,8.	μακρὸς : 104,6. 105,10. 105,15.
θεοφιλῆς	: 316,5.	106,6. 250,15. 258,9.
ἱερατικός	: 277,20 (ἱερατική :	262,8. 262,12. 269,2.
	106,17).	290,7. 290,12. 299,18.
ἱερὸς	: 283,4.	303,6. 306,10. 311,6.
ἰσχυρὸς	: 104,1. 105,15. 106,3.	313,5. 316,5. 367,7.
	106,5.	μακροχαράκτηρος : 106,12.
καθαρία	: 106,19. 354,22.	μάκροψις : 246,7. 299,12. 303,6.
καλλίμασθος	: 101,17.	μακρόψις : 88,17. 104,7. 106,1.
καλλίφωνος	: 91,10.	μανικός : 258,10.
καλὸς	: 105,7.	μεγαλοπῶγων : 291,8.
καμπυλόρινος	: 314,11.	μαγαλόστομος : 106,1. 295,8.
καταγύναιος	: 104,8.	μεγαλόφθαλμος : 101,18. 103,17. 104,10.
κατεσταλμένος	: 105,9.	106,19. 250,16. 290,8.
κάτοφρος	: 106,1.	295,19. 298,5.
κονδοειδής	: 100,17. 103,17. 105,4.	μεγαλόψυχος : 103,19. 104,5. 104,8.
	106,3. 106,14. 219,5.	243,10. 291,8. 298,5.
	246,6. 257,5. 259,22.	298,20. 299,19. 304,9.
	281,22. 295,7. 295,18.	313,7. 316,5. 325,10.
	301,19. 302,17. 304,8.	342,9. 425,8.
	312,8.	μέγας : 105,7. 105,18.
κονδόθριξ	: 88,18. 232,13. 256,4.	μελάγκωρος : 103,18. 105,21. 106,15.
	262,9. 262,13. 269,3.	295,19.
	281,22. 282,16. 301,12.	μελάγχρως : 88,18. 103,5. 103,20.
	392,7.	104,3. 105,10. 105,14.
λεπτακινὸς	: 232,12.	232,12. 267,12. 269,3.
λεπτῆ	: 100,18. 106,10.	291,7. 298,4. 299,13.
λεπτόρινος	: 103,5. 301,12.	303,8. 311,7.
λεπτὸς	: 104,9. 106,6. 225,17.	μελάγχρως : 282,16. 302,5.
	250,16. 262,8. 262,12.	μελάνθριξ : 103,6. 104,4. 104,7.
	281,22. 291,6. 295,18.	105,19. 105,21. 106,20.
	299,12. 299,18. 301,11.	314,10.
	303,6. 306,10. 313,5.	μελίχρως : 106,8.
λεπτοχαράκτηρος	: 103,6. 243,9. 269,3.	μελίχρως : 104,6. 105,18. 290,13.
	281,23. 290,13. 303,7.	μικρόμασθος : 100,18.
λευκῆ	: 100,8. 100,18. 101,17.	μικρόπους : 106,16. 106,21.
	106,14.	μικρόσιμος : 106,20.
λευκὸς	: 103,17. 104,10. 105,4.	μικρόφθαλμος : 106,6. 243,9. 258,18.
	105,15. 105,20. 106,4.	262,9. 295,9. 299,19.
	106,6. 246,7. 256,5.	μιξοπόλιος : 302,18. 303,7. 313,5.

μυστική	: 219,6.	πυρρόχρους	: 105,7.
ξανθοαρχιγένειος	: 104,11.	σιμὸς	: 283,3. 295,7. 312,9.
ξανθόκομος	: 100,18.	σκιφός	: 295,20.
ξανθός	: 105,15. 106,6. 262,13.	σπανός	: 262,8. 304,9. 313,6.
ξάνθοφρος	: 104,11.	στραβός	: 104,6. 105,11.
ξήροψις	: 306,10.	στρεβλόρινος	: 103,18. 282,16. 295,13.
ὀγκόμασθος	: 106,16.	στρεβλόστομος	: 298,20.
ὀλοπόλιος	: 250,17. 290,9. 291,8. 299,19. 301,12. 410,7.	στρογγύλοψις	: 392,7. 425,6.
ὀξύχολος	: 256,6.	στρογγυλόψις	: 100,8. 104,11. 106,14.
ὀπισθόκομος	: 101,18. 106,11. 106,20.	σύνοφρος	: 101,17. 104,3. 105,8. 256,6. 257,6. 290,13.
ὀργίλος	: 243,10. 259,23. 291,9. 312,9. 314,11. 349,9.	σώφρων	: 88,17. 349,9.
οὐλή	: 106,11. 106,16.	τελεία	: 88,17. 91,8. 100,9. 106,8.
οὐλόθριξ	: 91,9. 101,18. 103,18. 104,1. 104,7. 282,16. 290,13. 291,7. 295,14. 298,5. 304,9. 312,9.	τελειοπώγων	: 311,7.
οὐλος	: 104,10. 105,11. 232,13. 267,12.	τέλειος	: βλ. τῆ θέα τέλειος (άνωτ. σελ. 35).
παχύρινος	: 306,12.	τολμηρός	: 104,12.
παχύς	: 106,3. 282,15. 301,19. 304,8.	ὑπερήφανος	: 302,18)19.
παχύχειλος	: 302,18.	ὑπόγλαυκος	: 104,10. 105,8. 257,6. 283,3. 298,19. 302,18.
περίγοργος	: 103,19. 243,10.	ὑπόκυρτος	: 105,16. 262,13. 306,12.
πλάτοψις	: 259,23. 283,3. 295,7. 298,19. 302,18. 304,9.	ὑπόξανθος	: 91,10. 100,9. 106,11. 106,15. 298,20.
πλατόψις	: 88,19. 103,18. 105,14. 106,4. 280,10.	ὑπόπυρρός	: 410,7.
πλατύς	: 103,17. 258,17. 312,8.	ὑπόσιμος	: 88,19. 100,9. 105,13. 232,13. 258,18. 295,19. 298,19. 301,20.
πολιός	: 105,8. 259,22. 269,3. 295,18. 367,8.	ὑπόστραβος	: 258,9. 290,13. 312,9.
πολύθριξ	: 104,4. 105,5.	ὑπότραυλος	: 298,20.
πολυῖστωρ	: 106,7.	ὑποφάλακρος	: 295,7. 299,19. 301,11.
προγάστωρ	: 259,22. 295,8. 302,4.	ὑπόχλωρος	: 256,5.
προκοίλιος	: 298,19.	φαλακρός	: 257,5. 259,22.
προπετής	: 104,11.	φιλήδονος	: 106,2.
πυρβάκης	: 106,3. 259,6. 259,23.	φιλόγελως	: 101,19.
πυρβάκης	: 280,11. 302,5.	φιλότιμος	: 106,9. 282,19. 410,8.
πυρρόθριξ	: 104,10.	φρόνιμος	: 104,4. 105,17. 106,5. 256,6. 257,8. 301,12.
πυρρός	: 316,5.	χριστιανός	: 425,8.
		ψελλός	: 105,11. 258,18.
		ώραία	: 106,8.